

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Zpráva z monitoringu města a obce s rozšířenou působností Přerov

zpracoval Mobilní tým:
Kateřina Šustrová
Jan Pospíšilík
Jan Řezníček
Roman Křištof

V Olomouci dne 23. 10. 2018

- 1 -

Projekt „Podpora plánování sociálních služeb a sociální práce na území Olomouckého kraje v návaznosti na zvyšování jejich dostupnosti a kvality“, reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_007/0005690, je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky v rámci Operačního programu Zaměstnanost.

Obsah

1	Metodologie výzkumu.....	3
1.1	Komentář ke koncepci výzkumu	3
1.2	Cíle výzkumu a výzkumné otázky	4
1.3	Metody sběru dat.....	6
1.3.1	Analýza dokumentů	6
1.3.2	Kvalitativní hloubkové rozhovory	6
1.3.3	Depistáž	7
1.4	Výzkumný tým.....	8
2	Charakteristika ORP a měst Přerov a Kojetín	9
3	Nástin situace v klíčových sledovaných okruzích.....	11
3.1	Bydlení.....	11
3.1.1	Sociálně vyloučené lokality (SVL) a soužití	11
3.1.2	Městský bytový fond, dostupnost komerčního bydlení.....	13
3.1.3	Ubytovny	15
3.1.4	Nastavení bytové politiky	16
3.2	Zaměstnanost	18
3.3	Vybrané aspekty kriminality.....	23
4	Potřeby cílových skupin a dostupné služby	24
4.1	Osoby v obtížné životní (sociální) situaci.....	24
4.1.1	Osoby bez přístřeší a osoby ohrožené ztrátou bydlení	24
4.1.2	Obyvatelé sociálně vyloučených lokalit	28
4.1.3	Zadlužení	29
4.1.4	Riziková uživatelé návykových látek.....	31
4.1.5	Riziková mládež	33
4.2	Osoby se zdravotním postižením	35
4.2.1	Lidé s mentálním onemocněním.....	36
4.3	Osoby s chronickým duševním onemocněním	39
4.4	Cizinci	40
4.5	Senioři	40
5	Shrnutí	42
6	Literatura	45
7	Přílohy	46
7.1	Příloha č. 1 - problematika bydlení.....	46
7.2	Problematika užívání ilegálních drog	49

1 Metodologie výzkumu

1.1 Komentář ke koncepci výzkumu

Monitoring ORP Přerov probíhal v rámci zakázky „Mobilní tým jako nástroj rozvoje procesů sociálního začleňování“, která je součástí projektu „Podpora plánování sociálních služeb a sociální práce na území Olomouckého kraje“. V rámci zakázky bude Mobilní tým postupně monitorovat potřeby cílových skupin ve všech ORP Olomouckého kraje, doba trvání zakázky je necelé dva roky (1. 4. 2018 – 31. 12. 2019).

V rámci této zakázky nepřistupujeme k psaní zprávy jen popisně, ale analytickým způsobem. To znamená, že systematicky a cíleně pracujeme se získanými daty. Cílem analytické práce je popis potenciálních slabých míst sítě sociálních služeb a přístupu k monitorovaným cílovým skupinám. Tento postup může vyznívat nevděčně vůči systémovým aktérům právě z důvodu akcentování limitů, nikoliv pouze pozitivních faktorů. Výsledek zprávy proto může vyznívat kriticky, což ale není primárním cílem monitoringu.

Vedlejším efektem monitorovací zprávy je pokusit se zprostředkovat plastičtější obraz života lidí z cílových skupin a sumarizovat jejich potřeby. V textu však nabízíme také perspektivu „druhé strany“, tedy institucí a organizací, které s nimi pracují. Dále v rámci možností, daných omezenou časovou dotací a přitom velkým rozsahem dílčích témat výzkumu, komentovat stávající nastavení sociálních služeb a nabídnout návrhy pro jejich zefektivnění či rozšíření do budoucna.

Podle názoru Mobilního týmu lze zjednodušeně agendu sociální práce a sociálních služeb na jedné straně a sociálních potřeb, které jsou předmětem výzkumu, na straně druhé rozdělit na dvě oblasti: na oblast akceptovanou a oblast kontroverzní. Akceptovaná oblast zahrnuje sociální práci s cílovými skupinami, na které panuje všeobecná shoda, např. oblast seniorů, matek s dětmi, handicapovaných atp. Kontroverzní agenda budí vášně a spory, je nevděčná ve vztahu k postojům většiny obyvatel (popř. voličů), jsou na ni rozdílné názory a mnohdy je silně zatížena stereotypním vnímáním. Patří sem především oblast sociálně vyloučených lokalit (někdy navíc asociována, či na bázi etnicity neadekvátně ztotožňována s problematikou romskou), oblast bezdomovectví nebo např. situace osob s chronickým duševním onemocněním.

Monitoringem se snažíme přiblížit sociální realitu tak, aby mohl svůj pohled rozšířit. Chceme tak předložit ke zvážení zejména fakt, že ony kontroverzní skupiny zdaleka nejsou homogenní a pokud k nim tak budeme nadále přistupovat, budeme problémy jen prohlubovat.

Uvědomujeme si nicméně, že každý stereotyp má reálné jádro, tedy že obsahuje kus pravdy, kterou by bylo chyba opomíjet či ji nebrat v úvahu. Stejně tak si ale uvědomujeme, že pokud problematiku budeme posuzovat jen na bázi povšechných stereotypů, nevidíme realitu celou a takový zkreslený pohled nemůže nikdy být podkladem pro hledání a koncipování „evidence-based“ strategie (strategie založená na konkrétních datech, důkazech), která by přinesla skutečně optimální, efektivní a dlouhodobě udržitelné řešení nahromaděných problémů.

1.2 Cíle výzkumu a výzkumné otázky

Cílem výzkumu je zmapovat potřeby vybraných cílových skupin v rámci celého Olomouckého kraje. Zadavatelem je Olomoucký kraj a hlavním příjemcem je Odbor sociálních věcí KÚ OK, sekundárními příjemci zprávy pak systémoví aktéři v oblasti sociálních služeb v daném ORP (mezi nimi především Odbor sociálních věcí magistrátu města Přerov).

Jde o následující cílové skupiny:

1. Osoby v obtížné životní (sociální) situaci
 - a. Osoby bez přístřeší a osoby ohrožené ztrátou bydlení
 - b. Osoby ohrožené sociálním vyloučením
 - c. Zadlužení
 - d. Riziková uživatelé návykových látek
 - e. Riziková mládež
2. Osoby se zdravotním postižením
 - a. Osoby s pohybovým nebo smyslovým omezením
 - b. Osoby s mentálním onemocněním
3. Osoby s chronickým duševním onemocněním a osoby v krizi
4. Cizinci
5. Senioři

Ve vztahu k těmto skupinám chceme zodpovědět tyto **výzkumné otázky**:

Jaké problémy či potřeby, týkající se daných cílových skupin, jsme schopni identifikovat?

Jaký pohled mají oslovení respondenti na problematiku cílových skupin? Jak ji znají?

Jaké všechny podoby tyto potřeby/problémy mají? Jaké jsou příčiny těchto problémů?

Jak se potřeby/problémy řeší, jaké služby jsou k jejich řešení dostupné?

Jaké jsou limity stávajícího řešení? Z čeho tyto limity plynou? Jaké jsou důvody, že na danou službu někdo nedosáhne? Co brání na tato omezení reagovat?

Jak by se identifikované potřeby/problémy měly ideálně řešit do budoucna? Jaké služby by měly být dostupné? Jak by se měly upravit ty stávající? Co těmto změnám k lepšímu brání?

Z výše uvedených otázek je patrné, že nesměřujeme k celkovému, podrobnému popisu dostupných sociálních služeb, ale zaměřujeme se specificky na „slepá místa“ stávající sítě sociálních služeb, což je samozřejmě poněkud nevděčné vůči systémovým aktérům, protože to může vypadat, že pouze akcentujeme limity sítě (ať krajské nebo místní – obecní).

Konkrétní zaměření výzkumu v jednotlivých ORP vychází z průběžně identifikovaných nejzásadnějších zjištění – někdy, jako právě v ORP Přerov, to vede k zaměření na situaci ve velkých sídlech regionu, v jiném ORP můžeme k monitoringu přistupovat odlišně (například se věnovat naléhavější situaci na venkově). V této zprávě se tedy věnujeme Přerovu a Kojetínu. Třetí velké sídlo, Tovačov, nebylo nikým označeno za problematické. Stejně tak nás relevantní respondenti, i po opakovaných dotazích, neupozorňovali na potřebu monitorovat další obce v ORP Přerov.¹ Naopak za hodnou monitoringu byla označena situace v obcích Stříbrnice a Měrovice nad Hanou, kde jsme monitoring provedli. Situace v těchto městech a obcích se v žádném klíčovém ukazateli neliší od sedm let starého popisu podaného SocioFactorem, s.r.o.²

Doplňující okruhy výzkumných otázek:

1) Jak organizace pracuje se svými stávajícími klienty?

Jaká je jejich znalost cílové skupiny (dále také jako CS)?

Jaký postoj k CS zaujímá organizace, se kterou je vedený rozhovor?

Jakou filozofii práce – na bázi znalosti vlastností lidí z CS – s touto skupinou navrhují?

Existují nějaké „slepé skvrny“ v pohledu na CS (tj. můžeme v něčem rozšířit či upřesnit jejich vnímání vlastností lidí z CS? Překročit stereotyp v pohledu na CS)

Vyhovuje služba všem?

Pokud mají výhrady, tak jaké?

Existují nějaké bariéry na straně klientů?

Existují nějaké bariéry na úrovni spolupráce v rámci KPSS?

2) Dostane se na všechny, o kterých víme? (kapacita služeb)

Jak zjišťujeme, kolik jich je?

A kolik jich tedy je?

Pokud se na některé nedostane, tak proč?

Jakou službu a v jaké podobě by potřebovali?

3) Jsou nějakí lidé z CS, o kterých nevíme?

Kolik lidí z CS není bráno v potaz?

Proč se o nich neví?

Jaké potřeby mají?

Jaké služby by potřebovali?

Proč nemohou nebo nechtějí využívat stávající služby?

¹ Přesto jsme se o ni zajímaly alespoň v rozhovorech se zástupkyní KPSS mikroregionu Moštěnka.

² <https://1url.cz/TM1ps>

1.3 Metody sběru dat

1.3.1 Analýza dokumentů

Analýza dokumentů (Desk research) je rozbořením již existujících zdrojů informací – odborných publikací, zpráv z médií, výstupů z výzkumných projektů, formálních i neformálních dokumentů a databází státních a nestátních organizací, výročních zpráv atp.

V rámci OPR Přerov jsme využili v podstatě všechny výše uvedené typy zdrojů, výrazně navazujeme především na některé již výše zmíněné obsáhlé a fundovaně zpracované zprávy. Jde o Analýzu sociálně vyloučených lokalit v ČR, interní nepublikovaný materiál Člověka v tísní (Spáčilová & Podlaha, 2008), a především pak velmi podrobný Výzkum rizikových faktorů souvisejících s existencí sociálně vyloučených lokalit v městě Přerově provedený firmou SocioFactor, s.r.o. (Topinka & Janoušková, 2009). Stejná výzkumná agentura dále zpracovala evaluaci působení Lokálního partnerství ASZ v Přerově (SocioFactor s.r.o., 2011) a Situační analýzu ORP Přerov (mimo města Přerov) pro Olomoucký kraj (SocioFactor s.r.o., 2011).

1.3.2 Kvalitativní hloubkové rozhovory

Stěžejní metodou sběru dat byly hloubkové kvalitativní rozhovory vedené dle předem nachystaného seznamu okruhů.

Respondenti byli rekrutováni jak z cílových skupin, tak z institucí a organizací, které s nimi pracují. Pro každý typ informanta byla struktura rozhovoru modifikována a upravena dle specifik jeho zkušeností s danou agendou.

Oslovené instituce a organizace

- Alfa handicap – sdružení občanů se zdravotním postižením přerovského regionu z. s.
- Armáda spásy v České republice, z. s.
- Centrum na podporu integrace cizinců - Olomoucký kraj
- Centrum sociálních služeb Kojetín, p. o.
- Člověk v tísní o. p. s., kancelář v Přerově
- Duševní zdraví, o. p. s.
- Charita Kojetín
- Charita Přerov
- Jsme tady, o. p. s.
- Jdeme autistům naproti, z. s.
- KAPPA-HELP, z. s.
- Magistrát města Přerova, Odbor správy majetku a komunálních služeb
- Magistrát města Přerova, Odbor sociálních věcí a školství
- Městská policie Kojetín

- Městská policie Přerov
- Městský úřad Kojetín
- Oblastní spolek Českého červeného kříže Přerov
- Pro Přerov, z. s.
- Sdružení MOST K ŽIVOTU, z. s.
- Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR, odbočka Přerov
- Sociální služby města Přerova, p. o.
- SOS dětské vesničky, z. s. – služba SOS Kompas Přerov
- TyfloCentrum Olomouc, o. p. s.
- Úřad práce ČR, kontaktní pracoviště Přerov, oddělení zprostředkování zaměstnání, oddělení trhu práce
- Úřad práce ČR, kontaktní pracoviště Přerov, oddělení hmotné nouze

Rozhovory v terénu

Mimo výše uvedené instituce a organizace proběhly dále rozhovory s respondenty přímo v terénu.

Jednalo se jak o zástupce jednotlivých cílových skupin, tak i o další osoby, kterých se problematika nějakým způsobem dotýká: např. osoby pečující, sousedé v rámci sociálně vyloučených lokalit a též namátkově vybraní, na ulici či v jejich přirozeném prostředí oslovení zástupci obecné populace.

Mobilní tým takto realizoval celkem 88 rozhovorů v terénu (Přerov – 45; Kojetín – 27; Stříbrnice – 9; Měrovice nad Hanou – 7)

1.3.3 Depistáž

Depistáž je aktivní vyhledávání a kontaktování potenciálních uživatelů sociální služby. Kontakt s lidmi z cílových skupin může být navázán několika způsoby:

- přímým aktivním oslovením jednotlivce či skupiny v terénu,
- využitím zprostředkování přes třetí osobu, např. jiného uživatele služby, rodinného příslušníka, autoritu v lokalitě, terénního sociálního pracovníka atp.
- cíleným zapojením se do tematických diskuzí na internetu

Mobilní tým v rámci monitoringu v této zakázce nerealizuje aktivní depistáž. Může se ale stát, že zejména v lokalitách, kde chybí síť sociálních služeb, při monitoringu narazí na zájemce o sociální službu. V tomto případě pracovníci MT základní depistáž realizují a poté případnému zájemci o službu zprostředkují kontakt na vhodnou sociální nebo návaznou službu.

1.4 Výzkumný tým

Na projektu se podíleli členové Mobilního týmu, tedy samostatné výzkumné sekce v rámci olomoucké pobočky Programů sociální integrace organizace Člověk v tísni o.p.s.

V některých sledovaných lokalitách Člověk v tísni, o.p.s. (např. i ORP Přerov) rovněž působí v oblasti sociální práce. Zabývá se zejména prací s cílovou skupinou osob v obtížné životní (sociální) situaci. V tomto smyslu tedy musíme deklarovat možný střet zájmů – Mobilní tým situaci monitoruje a současně v ní naši kolegové poskytují sociální služby a jsou jedni z aktérů na poli sociálních služeb.

Rizika střetu zájmů jsme si vědomi. Stojíme si za tím, že náš popis sociální reality je ve vztahu k jednotlivým organizacím korektní. A to i proto, že centrem našeho zájmu není posuzování či hodnocení činnosti jednotlivých organizací, ale mapování potřeb cílových skupin, podoby a kapacity dostupných služeb (tak, jak je prezentují oslovené instituce a organizace). Pokud přidáváme hodnotící hledisko, tak spíše v pohledu na celkové a dlouhodobé nastavení systému sociální politiky.

Na výzkumu se podíleli tito výzkumní pracovníci (členové Mobilního týmu):

Řezníček Jan (vedoucí Mobilního týmu)

Pospíšilík Jan

Šustrová Kateřina

Křištof Roman

Dobrozemská Kateřina (odborný garant Mobilního týmu)

Brenza Jiří (externí metodologický poradce)

2 Charakteristika ORP a měst Přerov a Kojetín

ORP Přerov se nachází v jihovýchodní části Olomouckého kraje. V jeho sousedství se nachází správní obvody obcí s rozšířenou působností Prostějov, Olomouc a Lipník nad Bečvou (Olomoucký kraj), dále pak Holešov, Kroměříž a Bystřice pod Hostýnem (Zlínský kraj). Jedná se o území s cca 130 000 obyvateli, do jehož působnosti spadá 59 obcí.

město Přerov

Město je ve srovnání se sídelními centry sousedních „hanáckých“ ORP (Olomouc, Prostějov) v komplikovanější situaci („gravitace“ krajského města, mimo automobilové dopravní tepny, v minulosti krach lokálně významných zaměstnavatelů). Alespoň tak svoji situaci vnímají oslovení představitelé města a jeho institucí.

Respondenti uvádí, že dochází k proměně skladby obyvatel, část mladých lidí odchází (nebo se nevrací ze studií), protože zde nenajdou vhodnou práci. To ještě zesiluje obecný, celorepublikový trend stárnutí populace (stárnou populačně silné ročníky). I díky tomu lze odvodit, že kvůli stárnutí populace přibývá jak seniorů obecně, tak seniorů se specifickými potřebami (bezdomovci, osoby s mentálním postižením, alkoholici atd.).

V rozhovorech v institucích opakovaně zaznívalo tvrzení o horší dostupnosti některých sociálních služeb, a to vzhledem ke „gravitaci“ Olomouce jako krajského města.

Týká se to služeb, které v registru sociálních služeb deklarují celokrajskou působnost (nebo působnost v určitém regionu), reálně ale v těchto oblastech nepůsobí (nemají zázemí) a zájemce o službu musí dojíždět do Olomouce. Služba tedy dostupná je, ale pouze „na papíře“, mnoho klientů za ní není ochotno nebo schopno dojíždět (snížená mobilita u seniorů, samoživitelů):

„Třeba my jsme biti i na tom, že vedle nás je Olomouc... univerzitní město... Tam je přeslužbováno... Takže když půjdeme do kapacity služeb, tak ta kapacita je – ale není pro Přerov. I když působnost služby třeba mají v rámci celého Olomouckého kraje... ale ta realita v praxi je trošičku složitější. Takže řešením by bylo posunout ty služby do Přerova do přirozeného prostředí klienta.“

Přerov má podle oslovených respondentů špatnou pověst kvůli dlouhodobě problematickému vývoji sociálně vyloučených lokalit. Projevuje se to např. tím, že se o Přerovu mluví v souvislosti s „ghetty“, nebo jako o „městu ubytoven“. Negativní publicitu v minulosti vyvolaly rasistické pochody. Někteří respondenti zdůrazňují, že takový negativní obraz dominuje a přebíjí i mnoho pozitivního.

město Kojetín

Z demografického hlediska dochází k poklesu počtu obyvatel (za posledních 20 let úbytek cca 250 obyv.), a to jak z důvodu vyšší úmrtnosti než porodnosti, tak i kvůli přesunům obyvatel do větších měst.

V oblasti zaměstnanosti starosta v rámci města nepociťuje velké problémy (paradoxně navzdory faktu, že na území POÚ Kojetín je druhá nejvyšší nezaměstnanost v Olomouckém kraji, se nabízí hypotéza, že subjektivní pohled je dán spíše zlepšením situace oproti předchozímu období ekonomické recese než aktuálním srovnáním s dalšími regiony). Převážná část obyvatel dojíždí za prací do Kroměříže, Přerova či Prostějova.

3 Nástin situace v klíčových sledovaných okruzích

Nejprve se zaměříme na situaci v oblasti bydlení, kde popisujeme jak obecné faktory, tak jednotlivá města (Přerov, Kojetín), kde jsme realizovali monitoring. V další části této kapitoly popisujeme situaci zaměstnanosti a vybrané aspekty kriminality. Postupujeme stejným způsobem jako v kapitolách věnujících se bydlení – popis obecných faktorů a jednotlivých měst.

3.1 Bydlení

město Přerov

Bytovou situaci v Přerově Mobilní tým považuje za problematickou. Hlavní faktor pro toto tvrzení je zásadně ovlivněn existencí sociálně vyloučených lokalit (dále SVL) a ubytoven jak v centru města, tak na okrajích bývalých průmyslových zón. Vzhledem k tomu, že tato problematika je úzce provázána s životem romské menšiny v Přerově a je z velké části považována za etnické téma, považujeme za důležité ji rozčlenit do více podkapitol a oddělit od sebe etnickou otázku a viditelné dopady sociálního vyloučení.

město Kojetín

Bytová situace v Kojetíně je taktéž složitá, nicméně ani starosta, ani městská policie (dále MP) situaci neoznačovali jako dlouhodobě problematickou a nepoukazovali na výraznější problémy v soužití.

3.1.1 Sociálně vyloučené lokality (SVL) a soužití

město Přerov

Centrální sídlo ORP – město Přerov – je obecně známo dlouhodobou existencí sociálně vyloučených lokalit. Jde především o ulice Kojetínská, Husova, v menší míře Denisova, Dluhonská, Jasinkova (dříve také již téměř zbouraná ulice Škodova) a také částečně i výše zmiňované ubytovny. Tyto lokality jsou systémovým aktérům dobře známé, pro další čtenáře odkazujeme na velmi detailní a zasvěcený popis lokalit v námi oceňovaných starších zprávách (Topinka & Janoušková, 2009; Spáčilová & Podlaha, 2008).

Jedním z efektů existence SVL, který chceme zmínit je „střet prostor“ a „nárokování si“ určitého území jak majoritou, tak obyvateli SVL. Území, které si nárokují obyvatelé sociálně vyloučených lokalit, jsou např. dvorní trakty SVL nebo břeh Bečvy za lokalitou Kojetínská. Území, které si nárokuje majorita, je např. náměstí. Prostory, kde se pak tyto dvě skupiny setkávají (obě si ho „nárokují“) jsou např. okolí vlakového a autobusového nádraží, vnější části bytových traktů na ulicích Husova nebo Škodova (Topinka & Janoušková, 2009).

Domníváme se, stejně jako Topinka a kol., že skutečný počet Romů v Přerově je nižší, než se často uvádí, a že k nadhodnocení přispívá tento střet prostor (a viditelné početné hloučky postávajících Romů). Dále se domníváme, že tyto faktory vedly i k jistému stereotypnímu nahlížení na chování Romů („*jsou rádi spolu a takto se budou chovat kdekoliv*“).

Městské instituce se vůči tomu sice ohrazují, ale je faktem, že svůj podíl na současném stavu měla i bytová politika města. K částečně spontánní migraci Romů z jiných částí města se přidaly např. pobídky pro mladé romské páry, které se chtěly osamostatnit – buď bez čekání byt na Škodově ulici, nebo si počkat v pořadníku bytů několik let na byt jinde. Část Romů si právo užívání bytů mimo SVL vyměnila za byt v lokalitě s doplatkem atp. (detailně opět viz Topinka & Janoušková, 2009; Spáčilová & Podlaha, 2008)

město Kojetín

Podle starosty a Městské policie se nedá říct, že by v Kojetíně byla nějaká rozsáhlá, trvale problémová lokalita. Osoby v obtížné životní (sociální) situaci jsou v různých částech města.

Dříve byla označovaná jako problematická lokalita tzv. „červené domky“ (oblast u lihovaru), teď je situace stabilizovaná – část domů je zbouraná a se zbytkem obyvatel nejsou vážné problémy. V tomto smyslu ale další respondenti (nutné zdůraznit, že i respondenti z řad Romů) poukazují na zásadní rozdíl mezi vztahy s romskými starousedlíky na jedné straně a s nově příchozími Romy na straně druhé. S prvními nejsou problémy, druhých hodně přibylo, páchají drobnou trestnou činností, chovají se rušivě a provokativně. Kontrast bezproblémových romských starousedlíků s problematickými nově příchozími Romy se vyskytuje i v jiných lokalitách a dokládá, že dlouhodobě budované sociální vztahy jsou důležitější než etnicita. To ukazuje potřebu takové vztahy v rámci lokální komunity podporovat a posilovat.

Při monitoringu Kojetína se výtky oslovených zástupců majority týkaly především problematické situace na náměstí, kde Romové ve skupinkách obsazují lavičky („*my si pak nemáme kam sednout*“, „*jejich děti pobíhají kolem*“). Při delších debatách s těmito respondenty nešlo přehlédnout, že podkladem mnoha těchto vyjádření je frustrace z vlastní nepříznivé ekonomické situace a pocit nespravedlnosti, když Romové mají dle jejich názoru nezasloužené výhody, např. že „*Mají tak vysoké sociální dávky, že mohou bydlet v drahých bytech na náměstí.*“

To, že jde o subjektivně poněkud nadsazený a stereotypní pohled na Romy (podepřený atmosférou menšího města), naznačuje vyjádření zástupců městské i státní policie, kteří vyvrací, že by v soužití v obci objektivně zaznamenávali zásadní problémy. Z jejich pohledu je v Kojetíně soužití majority s Romy dobré, na městských akcích se Romové a majorita snášejí a netvoří se separované skupinky. Uváděli také, že s Romy se nepojí žádná specifická trestná nebo přestupková činnost. Podle jejich názoru dobrému soužití Romů a majority přispělo to, že dospělí Romové a zástupci majority se mezi sebou znají už ze základní školy. Zástupce PČR pak uvedl, že pokud už nějaké přestupky nebo trestné činy s Romy řeší,

tak se jedná spíše o incidenty mezi Romy samotnými a většinou se pojí s těmi nově přistěhovanými, ať už z širšího okolí nebo např. navrátilců z Anglie. Zástupce PČR uvedl, že dle jeho přímé profesní zkušenosti se situací v Ústí nad Labem – a tudíž s možností obě situace srovnat – je situace v Kojetíně v podstatě bezproblémová:

„Nerad bych, abyste vykreslili, že v Kojetíně je problém a že se to nezvládá. Určitě ne... Tady to žije... (pro srovnání – pozn. autora) Ústí (nad Labem – pozn. autora) je mrtvý, tam to nežije.“

Dalším, již méně zmiňovaným tématem byli místní lidé bez domova. V Kojetíně se jich pohybuje asi deset. Nejsou s nimi spojena žádná specifická témata, kromě – vzhledem ke specifickým potřebám těchto osob – limitované dostupnosti zdravotnické péče a nedostupnosti specifické sociální služby pro tuto cílovou skupinu.

3.1.2 Městský bytový fond, dostupnost komerčního bydlení

město Přerov

Město Přerov disponuje vlastním, poměrně rozsáhlým bytovým fondem, který aktuálně čítá téměř 1 500 bytů. Z toho je 330 bytů v domovech s pečovatelskou službou (dále DPS), cca 40 bytů bezbariérových a 1 byt krizový (pro nenadálé situace typu vyhoření či domácího násilí). Byty jsou děleny do tří kategorií: sociální byty, dostupné byty a byty pro výběrová řízení (základní kritéria pro poskytnutí všech bytů jsou uvedena na webu města³).

Město nepřiděluje byty na základě pořadníků (ten je pouze pro byty bezbariérové a byty v DPS). Pořadník byl zrušen z důvodu rozdělení bytů na kategorie a nyní dle slov vedoucí bytového odboru není třeba. Volné byty se zveřejňují na webu města a občan, který má zájem o konkrétní obecní byt, se dostaví na Magistrát města na Odbor sociálních věcí a školství, kde mu budou poskytnuty potřebné formuláře a poradentství.

Klíčovou kategorií z hlediska zaměření této zprávy jsou sociální byty – město jich má 137. Při monitorovacích rozhovorech zaznívalo, že jednou z podmínek přidělení je bezdlužnost vůči městu, kterou musí doložit všichni potenciální nájemci daného bytu. Výhodou je trvalý pobyt ve městě Přerově (u dostupného bytu je navíc požadavek mít zaměstnání, nebo mít odpracováno nejméně 6 měsíců za poslední 3 roky). Internetové stránky města ale tvrdí: *„Za bezdlužnost se rovněž považuje absence nesplatných závazků vůči Statutárnímu městu Přerov podložená splátkovým kalendářem.“* Mobilní tým se domnívá, že tuto větu je možné si vykládat dvojnám způsobem – i člověk s dluhem si může zažádat, ale je nutné, aby doložil

³ <http://www.prerov.eu/redakce/index.php?slozka=81&lanG=cs&tree=8&sit=143&>

splátkový kalendář, který již nějakou dobu dodržuje, nebo naopak uchazeč nesmí mít žádný nesplacený dluh vůči městu. Jak je reálně postupováno se nám nepodařilo ověřit.

Sociálních bytů má město dle příslušných pracovníků dostatek – je to ale dáno především faktem, že většina těchto bytů je v SVL (převážně v lokalitách Husova, Kojetínská, Škodova). Faktický zájem by byl větší, ale kvůli umístění bytů v SVL si o ně někteří potenciální zájemci nepožádají (nechtějí bydlet v SVL) a protože na komerční nájem nedosáhnou, jsou vytlačováni do alternativního bydlení (např. na ubytovny). „Skončit na Kojetínské“ je pro část osob ohrožených ztrátou bydlení větší prohra a „ztráta tváře“ než být na ubytovně nebo přespávat v dlouhodobém provizoriu u přátel či známých.

Cca 150 městských bytů (kategorie sociálních bytů je umístěna v SVL) je momentálně prázdných, protože jsou neobyvatelné a město nemá finance na jejich renovaci (odhadovaná částka je cca 200 000 Kč na jeden byt).

Komerční bydlení v Přerově dostupné je, nicméně respondenti ze SVL poukazovali na to, že je pro ně z důvodu etnických předsudků nedostupné. V některých rozhovorech zaznívalo, že tuto bariéru lze překonat pouze v případě, že majitel byty cíleně pronajímá za vyšší než běžné nájemné (jde tedy spíše o bytovou lichvu), větší pozornost je však věnována ubytovnám, kde k tomuto jevu dochází koncentrovaně.

město Kojetín

Většinu obecních bytů město za posledních 15 let prodalo, často lidem, kteří v nich dlouhodobě bydleli. Zůstává jim 100 bytů ve 4 domech DPS a dalších 100 bytů, které výhledově plánují prodat. Město nemá sociální byty, kromě jedné krizové jednotky v DPS, o kterou se stará městské Centrum sociálních služeb.

Dostupnost komerčního bydlení je malá, výstavba nových domů je v některých částech omezena kvůli povodňové uzávěře. Město se snaží občas kupovat staré nemovitosti a na vlastní náklady je zbourá a pozemek prodává dál zájemcům.

Realitní agentury nebo soukromí podnikatelé (v monitoringu opakovaně zaznělo, že převážně vietnamského původu) skupují domy v dražbě a pronajímají je klientům, ceny pronájmů jsou vyšší než u městských bytů. Romové z okrajových částí se sestěhovávají do těchto bytů v centru města. Dříve bydleli v obecních bytech, kde dlužili za nájem, a proto museli odejít. Nyní platí cca trojnásobný nájem, než platili v obecních bytech. Za pronajatý byt se údajně platí až 15 000 Kč, což je víc, než výše sociálních dávek na bydlení. Protože obchodníci s chudobou ví, že je o byty v Kojetíně velký zájem, tuto cenu udržují. Tato praxe je oprávněně vnímána jako bytová lichva, nicméně starousedlí Romové nechtějí Kojetín opouštět a raději obětují většinu příjmu, aby v Kojetíně mohli zůstat. V poslední době se do Kojetína stěhují např. i Romové vracející se z Anglie, kteří mají v Kojetíně příbuzné.

3.1.3 Ubytovny

město Přerov

Přerov je znám vysokým počtem ubytoven (dříve až 18, nyní 14), v nichž je většina obyvatel (90-95 %) odkázána na dávkový systém. Sociální odbor realizuje pravidelný monitoring ubytoven a registruje v nich cca 400 obyvatel.

Nejde přitom o ubytovny známé z jiných ORP, určené pro přechodné bydlení sezónních či příležitostných pracovníků, ale o velkokapacitní dlouhodobé ubytování sociálně znevýhodněných občanů. Kvůli nápadnému kontrastu mezi výší nájmu a faktickou kvalitou bydlení bývají někteří ubytovatelé označováni za obchodníky s chudobou či bytové lichváře (společné sprchy a toalety, společný vodoměr, zálohy na energie jsou psány na majitele – uživatelé platí nedoplatky, o přeplatcích se nedozví atp.).

Respondenti jako nejhorší ubytovny označovali ubytovnu u strojírén a ubytovnu v Předmostí. Naopak za „kvalitní“ ubytovny označovali ubytovnu na ulici Dluhonská a vzpomínali také na ubytovnu Chemik, která z jejich pohledu byla lepší i díky tomu, že její obyvatelé měli své vlastní sociální zařízení a kuchyň.

Podkladem vzniku většího počtu ubytoven v Přerově jsou místní specifika (popsána níže) a změna legislativy spojená se sociálními dávkami na bydlení. „Rozvoj“ ubytoven dávají respondenti historicky do kontextu se změnou sociální politiky státu, zejména kvůli nárůstu a „lehce dostupnému“ Doplatku na bydlení. Se změnou státního dávkového systému, konkrétně se zavedením společného posuzování osob, došlo k „rozestěhovávání“ rodin.

„Čerstvě rozvedený padesátník, nastěhuje se zpět k matce. Ta má důchod... Ve starém systému byl posuzovaný každý zvlášť... Se změnou okruhu – započítávání společně... Takže se jim to začalo krátit... a už nevycházelo... Když to tak nechtěli, byl ten člověk nucen odejít z té domácnosti... A to byl významný faktor při odchodech na ty sociální ubytovny.“

Tato legislativní změna se spojila s lokálními specifiky (dostupnost levných ubytovacích nemovitostí po zkrachovalých podnicích, velká poptávka po bydlení od obyvatelů SVL) a spoluvytvořila stávající složitou situaci.

město Kojetín

V Kojetíně je Ubytovna pension Western, která poskytuje ubytování převážně jednotlivcům, osoby z námi sledovaných skupin ubytovává pouze výjimečně a z hlediska monitoringu v zanedbatelném počtu.

3.1.4 Nastavení bytové politiky

město Přerov

Nejnápadnějším aspektem bytové politiky města je její nastavení na vyrovnání se s tzv. problematickými nájemci (otázka dluhů na nájemném, resp. otázka doplatků na bydlení, především ve vztahu k občanům, kteří se přistěhovali odjinud). Tato restriktivní část bytové politiky je dominantní. Druhou stranu, tedy proaktivní přístup, který se zaměřuje na posílení kompetencí osob ohrožených sociálním vyloučením ke zlepšení vlastní situace, reprezentuje projekt tréninkového bydlení (viz níže).

Město se snaží platební morálku nájemníků ovlivnit jak sankčně, tak sociální prací. V sankční rovině jde především o zavedení nájemních smluv na dobu určitou, které přineslo dílčí úspěch v podobě snížení dluhů vůči městu (město momentálně eviduje cca 460 dlužníků).

Migraci osob ohrožených sociálním vyloučením má zabránit zavedení Opatření obecné povahy (dále OOP). Zástupci městských institucí tímto opatřením snaží zabránit „stahování“ osob ohrožených sociálním vyloučením z jiných oblastí republiky. Dle jejich vyjádření jde především o snahu omezit stěhování mimopřerovských občanů do ubytoven. Opatření namířené proti ubytovnám ale doléhá i na městské sociální byty, které jsou většinou v SVL.

Vyzdvihnout bychom chtěli sociální práci ze strany města v oblasti bydlení, ta má mj. podobu tréninkového bydlení. Aktuálně jde o pět bytů, resp. pět rodin nájemníků vybraných sociálním odborem. V dvouletém programu se čtyři rodiny osvědčily, jedna z něj vypadla. Oceňujeme, že město plánuje počet těchto bytů rozšířit o dalších pět bytů, tentokrát i mimo SVL.

Jako limity dosavadního pojetí tréninkového bydlení Mobilní tým (dále MT) vidí to, že všech pět bytů je v SVL a úspěšný absolvent projektu tréninkového bydlení zůstává v přiděleném bytě. Zdůvodněno to bylo tím, že se předpokládá, že zde má již vytvořené sociální vazby. S jistou nadsázkou tak lze říci, že úspěšný absolvent tréninkového programu zůstává „za odměnu“ tam, kam byli jiní přesunováni za trest a kam si další lidé odmítají zažádat o přidělení bytu.

návrhy opatření:

Přenastavit bytovou politiku města Přerov

Vytvořit koncepci, kterou budou respektovat a realizovat všichni aktéři je obtížné. Každý z nich má totiž svůj díl pravomocí a kompetencí, nehledě na rozdílné politické pohledy a důraz na jiné aspekty problematiky. Na druhou stranu ghetta neprospívají jejich obyvatelům, dalším obyvatelům města, ani pověsti Přerova.

Aktuální nastavení městské bytové politiky vede k vytváření sociálně vyloučených lokalit. Rozdělení městských bytů do tří kategorií je samo o sobě v pořádku, problémem je

soustředění bytů nižší kategorie do stejných (velkých) lokalit. Víme, že toto rozdělení vznikalo mnoho let a bude tedy mnoho let trvat, než se stav prokazatelně zlepší. Přesto pokládáme za důležité, aby město Přerov vytvořilo novou bytovou koncepci, ve které bude bojovat proti vytváření sociálně vyloučených lokalit a díky níž budou tyto lokality v budoucnu nesegregované a nebude v nich koncentrace osob v obtížné životní (sociální) situaci.

Jedná se tedy o vytvoření koncepce dostupného, nebo sociálního bydlení. Jako inspirací by pro město Přerov mohly být přístupy Prostupného bydlení nebo Bydlení především.

Jedním z velmi dobrých prvních kroků by mohlo být větší rozšíření (než aktuálně plánované) kapacit tréninkového bydlení, které by nebylo pouze v SVL.

Zjednodušit a vyjasnit pravidla přidělování sociálních bytů

Jak jsme psali výše, pravidla pro přidělování městských sociálních bytů jsou nejednoznačná. Mobilní tým při monitorovacích rozhovorech také dostával protichůdné informace o tom, za jakých podmínek lze sociální byt přidělit. Jednalo se zejména o podmínku bezdlužnosti všech potenciální nájemníků.

Domníváme se, že pokud pravidla nechápeme my, kteří již máme zkušenosti se zkoumáním podmínek pro přidělení bytů v různých lokalitách, tak bude velmi obtížné je pochopit pro člověka, který se v této problematice neorientuje.

Když jsme se dívali na podmínky přidělování městských bytů očima člověka bez vzhledu do sociální práce (např. nízkokvalifikovaného člověka), nerozuměli jsme, jaké podmínky jsou. Ztratili jsme se v koeficientech příjmu a teoretické bezdlužnosti vůči městu.

Vnímáme proto jako důležité, aby potenciální zájemce nedostával protichůdné informace a aby zároveň požadavky na přidělení byly nastaveny srozumitelně.

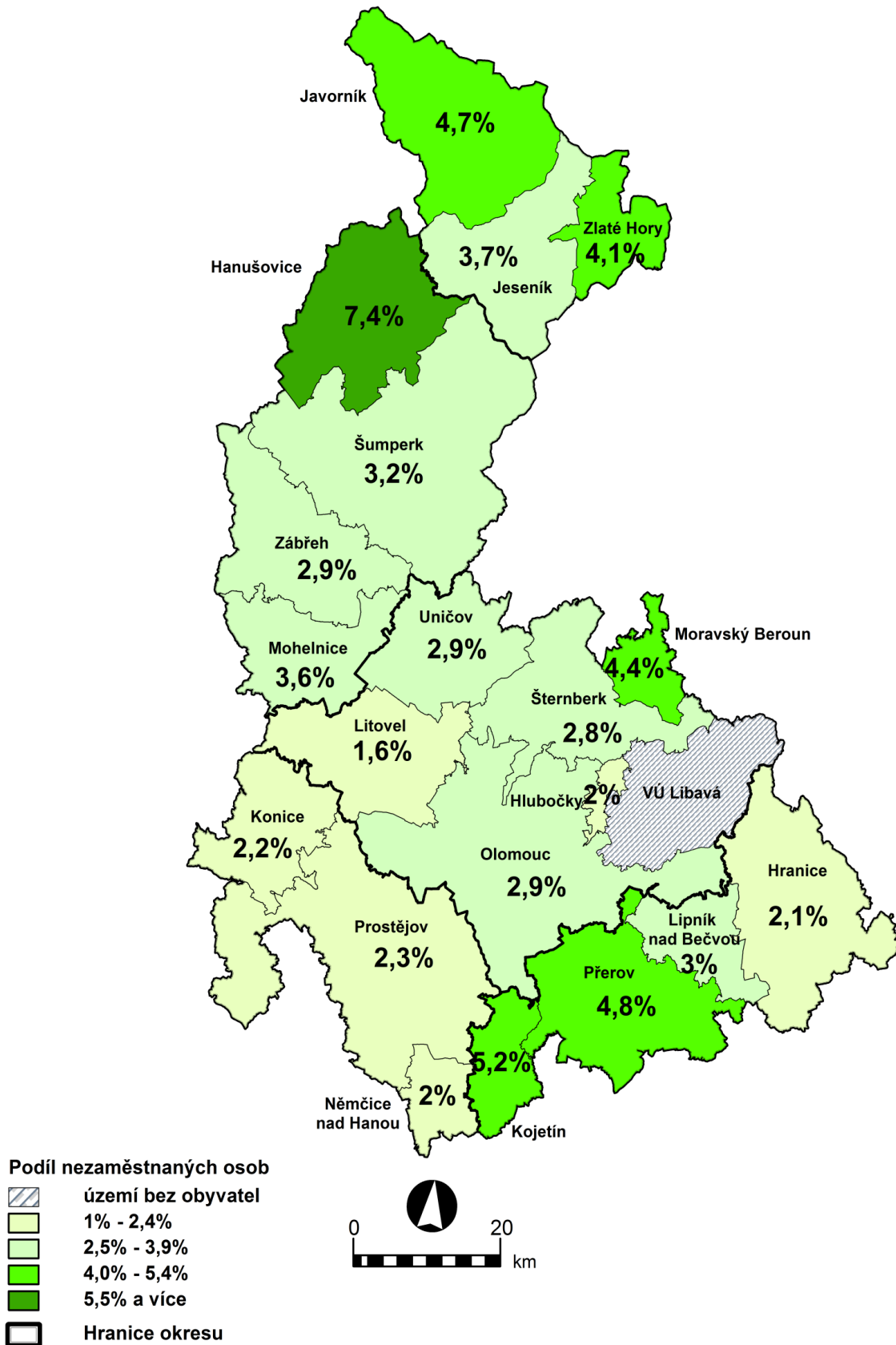
Srozumitelné a jasné nastavení má přidanou hodnotu v tom, že uchazeči o byty jsou motivováni ke změně svého chování, pokud chtějí bydlet ve vyšší kategorii městských bytů.

3.2 Zaměstnanost

Ve statistice nezaměstnanosti v jednotlivých POÚ Olomouckého kraje vidíme, že na Přerovsku je jedna z největších nezaměstnaností v rámci kraje. Konkrétně na území POÚ Přerov je třetí nejvyšší v Olomouckém kraji, na území POÚ Kojetín dosahuje nezaměstnanost na druhé místo v kraji.

Pověřený obecní úřad	Počet 15-64	Počet UoZ	DOS UoZ	PNO	VM	Počet UoZ/1VM
Hanušovice	4 761	378	354	7,4%	54	7,0
Hlubočky	2 736	61	55	2,0%	241	0,3
Hranice	22 667	542	480	2,1%	809	0,7
Javorník	7 736	420	365	4,7%	59	7,1
Jeseník	13 367	560	496	3,7%	249	2,2
Kojetín	7 883	469	412	5,2%	200	2,3
Konice	6 985	172	153	2,2%	79	2,2
Lipník nad Bečvou	10 073	351	305	3,0%	83	4,2
Litovel	15 365	277	252	1,6%	264	1,0
Mohelnice	12 046	446	429	3,6%	579	0,8
Moravský Beroun	2 199	105	96	4,4%	47	2,2
Němčice nad Hanou	5 649	125	113	2,0%	79	1,6
Olomouc	103 109	3 219	3 006	2,9%	3 158	1,0
Prostějov	57 496	1 469	1 348	2,3%	1 859	0,8
Přerov	44 517	2 241	2 143	4,8%	786	2,9
Šternberk	13 556	410	385	2,8%	177	2,3
Šumperk	39 646	1 393	1 269	3,2%	908	1,5
Uničov	14 799	456	426	2,9%	427	1,1
VÚ Libavá	0	0	0	-	0	-
Zábřeh	21 580	682	635	2,9%	497	1,4
Zlaté Hory	4 166	187	169	4,1%	66	2,8

Kontext vývoje

město Přerov

Lokální specifické důvody nezaměstnanosti spočívají jednak v subjektivních faktorech (např. ztráta pracovních návyků, diskriminace, zadluženost,...), jednak v důvodech objektivních (např. krachy významných zaměstnavatelů⁴, horší dopravní dostupnost dálniční sítě, nízký počet pracovních míst pro nízkokvalifikované osoby se specifickými potřebami atp.).

Aktuálně, i přes „vysoké“ podíly nezaměstnaných (v porovnání s jinými lokalitami), nezaměstnanost klesá, stejně jako v celé České republice. Pracovníci ÚP také uváděli, že dlouhodobě mají některá volná pracovní místa, která je těžké obsadit.

K 31. 8. 2018 je v POÚ Přerov 2 241 uchazečů o zaměstnání (4,8 %) a v POÚ Kojetín 469 uchazečů (5,2 %).

Významní zaměstnavatelé jsou Meopta a Precheza, ještě zásadnější význam pak mají velké průmyslové zóny v Prostějově či Hranicích, kam významná část lidí z Přerovska za práci dojíždí.

Úřad práce hodnotí zaměstnávání zdravotně znevýhodněných pozitivně a míra jejich nezaměstnanosti v dlouhodobém horizontu klesá. V této oblasti se angažuje i organizace Most k životu realizující mj. sociálně terapeutickou dílnu. Podpoře pracovního uplatnění zdravotně znevýhodněných se věnuje i TyfloCentrum. Na ÚP se cílové skupině věnuje speciální zprostředkovatelka, jejíž přístup je oceňován.

Na druhou stranu od organizací zaznívá, že zaměstnávání této cílové skupiny je složité a v této lokalitě nedostatečné. Například u TyfloCentra některá pracovní místa pokrývá jejich sociální firma ERGONES, ta ale sídlí v Olomouci. Dále se TyfloCentrum snaží domluvat firmy, které by lidi se zrakovým postižením akceptovali. Spíše se ovšem setkávají s neochotou majitelů, protože handicapovaným lidem je třeba pracovní místo uzpůsobit.

Dále z rozhovorů vyplývá, že situace se zaměstnáváním je sice lepší než v minulosti, ale pro nízkokvalifikované osoby, třeba i s „pouhým“ zdravotním omezením, je stále problém si práci najít. Častěji mají ale potíže sehnat vhodné zaměstnání lidé s těžšími stupni postižení.

Chybí více chráněných pracovních míst a sociálních firem, které by tuto CS zaměstnávaly.

město Kojetín

V POÚ Kojetín je druhá nejvyšší nezaměstnanost v Olomouckém kraji. Někteří respondenti však uváděli, že podle jejich názoru je míra nezaměstnanosti velmi dobrá, vzpomínali totiž na minulá období, kdy v Kojetíně byla nezaměstnanost mnohem vyšší. Významní zaměstnavatelé v Kojetíně jsou stavební firmy a společnost Technis (firma, která

⁴ Velkou ránou pro trh práce v Přerově bylo zavření závodu na montáž a balení krevních destiček Gambro Czech Republic s.r.o., kde pracovalo více než 600 zaměstnanců (převážně žen).

navazuje na bývalé technické služby města), firma Ptáček, nábytek Hanák, Lihovar TTD, Mlýn. Část lidí také dojíždí za prací do Kroměříže, Přerova či Prostějova.

Programy pro nezaměstnané

Na situaci na trhu práce reaguje i Úřad práce, který realizuje množství různých projektů v rámci práce s dlouhodobě nezaměstnanými. Jedná se například o projekty Prostupné zaměstnávání, Pracovní rehabilitace, Pracujeme s omezením atp.

Bariéry zaměstnanosti

Na základě monitorovacích rozhovorů jsme identifikovali několik překážek (popisujeme níže) pro zaměstnávání dlouhodobě nezaměstnaných. Domníváme se, že je potřeba je mít na paměti, pokud budeme chtít pracovat s relativně vysokými čísly nezaměstnanosti v ORP Přerov.

Nízká kvalifikace

V Přerově není mnoho pracovních příležitostí pro nízkokvalifikované. Přitom lidí s nízkým vzděláním je v lokalitě již teď velké množství a každý rok se toto číslo zvětšuje. Specificky pak na místním trhu práce chybí pracovní pozice pro osoby, které mají nízkou kvalifikaci a přidružené zdravotní, nebo jiné postižení.

Předlužení a exekuce

Osoby, kterým byla schválena insolvence, jsou motivované, aby měly oficiální příjem. Naopak lidem s exekucemi nebo dluhy se oficiální zaměstnání nevyplatí kvůli srážkám, které by na jejich příjem byly uvaleny. Kvůli tomu jsou vytlačováni do šedé nebo nelegální zaměstnanosti.⁵

Změna nákladů na živobytí

Nezaměstnaní většinou nemají finanční rezervy, které by jim umožnily překonat období, kdy mají zvýšené výdaje spojené s novým zaměstnáním (nutnost platit si k pravidelným výdajům jako jsou jídlo a bydlení nově např. dopravu do zaměstnání, poplatky za zdravotní prohlídku, nezbytné pracovní oblečení či pomůcky atp.). Prodleva mezi obdobím zvýšených výdajů a prvním příjmem je někdy i více než 6 týdnů a překlenout toto období může být obtížné.

⁵ Nabízí se tedy otázka, zda by nižší práh pro povolení oddlužení nemotivoval více lidí k oficiálnímu zaměstnávání.

Pro ilustraci připojujeme kazuistiku:

Muž, 35 let, posledních 5 let nezaměstnaný, příjem tvořený kombinací sociálních dávek a příležitostné práce na černo. Doplatek na bydlení nepokryje náklady za pokoj na ubytovně, kde platí 4 500 Kč za pokoj, je třeba dopláct 800 Kč z příspěvku na živobytí. Na běžné výdaje mu tedy zůstává 2 610 Kč měsíčně a příležitostné přivýdělky.

Nabídku stálého místa vnímá jako možnost zlepšit svou situaci – ale nemá finanční rezervy. Musí zaplatit lékařskou prohlídku (400,-Kč), 4 týdenní jízdenky (4 x 400,- Kč) a koupit si předepsanou pracovní obuv (500,- Kč). Celkem tedy 2 500,- Kč, z příjmu mu tak na veškeré výdaje zbývá jen 110 Kč na celý měsíc (nemá teď možnost přivydělat si na černo).⁶

Pokud by muž do zaměstnání nenastoupil, nebo ho ukončil bez vážného důvodu, hrozí mu sankční vyřazení z evidence Úřadu práce. Tím by přišel o nárok na sociální dávky a byl by zcela bez příjmu.

Dlouhodobě nezaměstnaní jsou někdy obviňováni z toho, že se cíleně vyhýbají práci. Chceme poukázat na to, že rezignace na získání nového zaměstnání může být paradoxně výsledkem racionálního vyhodnocení situace – volbou mezi dvěma zly.

Předsudky

Část Romů naráží na rasové předsudky, a i když se o práci ucházejí, zaměstnavatelé se je bojí zaměstnat. Nejčastější obavy mají z nižšího pracovního výkonu, brzkého nástupu do pracovní neschopnosti, krádeží atp.⁷

⁶ Je důležité ještě dodat, že pokud by muž měl exekuci, tak vzhledem ke srážkám ze mzdy by v dalších měsících byl vyšší oproti sociálním dávkám o cca 800 Kč.

⁷ Příležitostně se vyskytují inzeráty, které explicitně uvádějí „Romové nevolat“. Dle terénních sociálních pracovníků však nejde o masovou záležitost a větší roli hrají spíše další zmiňované faktory.

3.3 Vybrané aspekty kriminality

město Přerov

Podle informací z Krajského ředitelství Policie České republiky přímo ve vyloučených lokalitách v Přerově není zaznamenána výrazná kriminální činnost. Zdůvodňují to tím, že pokud již trestnou činností její obyvatelé páchají, tak spíše mimo tyto lokality, nebo obyvatelé lokalit trestné činy nenahlašují. Zároveň ale nezaznamenali v posledních letech zvýšený dopad trestných činů ani v rámci celého Přerova.

Městská policie uvádí, že specifické přestupky se váží spíše k cílové skupině osob bez příštěší. Jedná se zejména o žebrání, drobné výtržnosti, pití a braní drog na veřejnosti.

V Přerově již třetím rokem v Přerově působí osm Asistentů prevence kriminality, kteří se pohybují zejména v SVL a okolí vlakového nádraží. Agendou spadají pod Městskou policii a jejich hlavním úkolem je realizovat preventivní činnost v lokalitách.

Město Přerov reguluje již od devadesátých let bezpečnostní aspekty situace ve městě řadou vyhlášek, jejichž dodržováním v terénu je pověřena městská policie (sama zřízena vyhláškou v roce 1992). Od roku 2013 je v Přerově zakázána konzumace alkoholu na veřejných místech. V roce 2017 město Přerov vydalo (již několikátou) vyhlášku o regulaci provozování hazardních her (s účinností od 1. 1. 2018).

Tato regulace se – kvůli své podobě a důsledkům – stala terčem kritiky z řad části opozičních komunálních politiků i široké veřejnosti. Zákaz hazardu totiž omezila na takzvané „hranice centra města“. Provozovatelé hazardu pak těsně za těmito hranicemi otevřeli dvě nová kasina (na ulici Dr. Milady Horákové v Předmostí a v budově Sokola), kde je možné hazard nadále provozovat.

Pozitivní zprávou nicméně je, že se osvědčila restriktivní opatření nového zákona o hazardu z roku 2016 (zákon č. 186/2016 Sb.). Dle informací od terénních pracovníků ČvT se po zavedení povinných registrací v hernách a kasinech snížila účast jejich klientů na minimum. Pracovníci nezaznamenali ani přesun hráčů ze SVL na internet.

město Kojetín

Kojetín v roce 2012 zakázal jak pití alkoholu na veřejných místech, tak další samostatnou vyhláškou zakázal provozování sázkových her, loterií a jiných podobných her na celém území města.

Výraznější počet trestných činů, či přestupků v námi monitorovaných cílových skupinách není. Jedná se spíše o drobné přestupky jako je pití alkoholu na veřejnosti, žebrání a občasně potyčky mezi Romy.

4 Potřeby cílových skupin a dostupné služby

4.1 Osoby v obtížné životní (sociální) situaci

Do této cílové skupiny řadíme zejména osoby bez přístřeší a ohrožené ztrátou bydlení, obyvatele SVL, zadlužené, rizikové uživatele návykových látek a rizikovou mládež.

4.1.1 Osoby bez přístřeší a osoby ohrožené ztrátou bydlení

Této cílové skupině se v ORP Přerov nikdo cíleně a koncepčně nevěnuje. V důsledku toho tedy „viditelní bezdomovci“⁸ využívají okrajové nabídky sociálních služeb, které nabízí sociální pracovníci/ce Magistrátu města Přerov, sociální pracovníci/ce Městského úřadu Kojetín, pracovníci/ce Odboru sociálně-právní ochrany dětí v Přerově, pracovníci/ce Oblastní Charity Přerov a Charity Kojetín, přerovské kanceláře organizace Člověk v tísni, o. p. s. a SOS Kompas Přerov, Oblastní spolek Českého červeného kříže Přerov (který nemá registrovanou sociální službu, ale v Přerově má ubytovnu a sedárnu), KAPPA-HELP, z.s., Armáda spásy v ČR a Poradna pro rodinu Přerov.

Vycházíme z definice bezdomovectví v Koncepci prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR do roku 2020. Jde o „souhrnné označení pro různorodou populační skupinu zahrnující jak viditelné bezdomovce, tj. osoby, které spí venku (bez střechy), tak osoby, které v důsledku nemožnosti zajistit si jiné bydlení žijí v ubytovacích zařízeních pro bezdomovce, dále osoby, jejichž bydlení je nejisté, a také osoby, které žijí v podmínkách, které neodpovídají minimálním standardům bydlení v daném kulturním a sociálním prostředí.“ (Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020, 2013, s. 8)

město Přerov

I pro město Přerov platí, že pokud bychom se věnovali této cílové skupině v celé šíři, jak ji Koncepce popisuje, došli bychom k závěru, že do ní můžeme zařadit stovky možná i tisícovku osob. Proto se níže ve zprávě zaměříme zejména na tzv. „viditelné bezdomovce“, tedy na ty, kteří spí venku, popř. na squatu, a které veřejnost také vnímá jako největší „problém“.

Dle odhadu Městské policie Přerov žije v Přerově asi 50 „viditelných bezdomovců“, velká většina z nich jsou občané města a okolí (byť samozřejmě příležitostně se tu vyskytnou i lidé jiných měst). Protože se část z nich cíleně vyskytuje na místech s vysokou koncentrací lidí

⁸ Užíváme zde tuto laicky srozumitelnou kategorii. Více o možných kategorizacích – tj. dle vnímání veřejnosti (bezdomovectví zjevné, skryté, potenciální), dle doby trvání (méně než rok, do pěti let, více než pět let) či dle příčin (výsledek dlouhodobé životní trajektorie; krátká nepříznivá shoda okolností; na bázi zdravotní indispozice; bezdomovectví volbou) viz Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020, 2013, s. 7–9)

(typicky kolem vlakového nádraží), nastávají konflikty. Majorita si stěžuje na žebrání, zápach nebo psy, kteří bezdomovce někdy doprovází.

Přerovská problematika bezdomovců není dlouhodobě nijak uceleně řešena. Část oslovených respondentů se také obává toho, že sociální služby přímo pro tuto cílovou skupinu „by přitáhly bezdomovce odjinud“. Vzhledem k tomu, že velká sousední sídla, Olomouc a Prostějov, již mají zavedené služby pro tuto skupinu osob, nejeví se jako pravděpodobné, že by zavedení podobné sociální služby samo o sobě přivedlo velký počet nových osob bez domova. Část veřejnosti si také myslí, že pokud by různé organizace, které se této oblasti věnují, dělaly svoji práci dobře, nebyli by bezdomovci na ulici vidět, nežebrale by, neznečišťovali veřejná prostranství atp. Dosah sociálních služeb je ale limitovaný i tím, že ne všichni bezdomovci chtějí tyto služby využívat.

město Kojetín

V Kojetíně je „viditelných bezdomovců“ cca deset a stejně jako v Přerově se jedná o místní občany. V koloritu menšího města představují jistý rušivý prvek, nicméně kromě pití na veřejnosti s nimi dle MP nejsou žádné závažné problémy. Sami bezdomovci se potýkají s podobnými závažnými potížemi, jako bezdomovci v jiných městech, např. psychosociálně strádají vyloučením z běžné společnosti, omezenou dostupností zdravotní péče a rizikem smrti umrznutím při mrazech.

S životem na ulici je typicky spojeno pití alkoholu, případně užívání dalších drog. Laiky tento způsob života může být považován za hédonismus, tuto představu však považujeme za zkreslenou a romantizující, bez znalosti skutečných, náročných podmínek života na ulici. U některých bezdomovců můžeme skutečně s hodně velkou nadsázkou popsat jejich životní styl jako „spokojené tuláctví“. Odvrácená (a častější) strana života na ulici však není bezstarostná. Nepříjemné pocity vyloučení a nepřijetí, pocity pádu na dno pak často zahánějí právě pitím alkoholu a užíváním drog.

Velká část majoritní společnosti si může myslet „*mně by se to nemohlo stát*“, nebo „*oni si za to můžou sami*“. Reálné příběhy však mnohdy ukazují bezdomovectví jako výsledek nenadálých životních událostí (rozvod či úmrtí partnera, nezaviněná ztráta zaměstnání). Specifickou – a vůbec ne malou – skupinou jsou pak bezdomovci s (nediagnostikovanými) duševními chorobami, kteří se na ulici ocitli v důsledku toho, že se o ně nikdo z jejich blízkého okolí nechtěl nebo neuměl postarat.

I když se lidé bez domova snaží zařadit do života většinové společnosti, tak naráží na bariéry, které si „běžný“ člověk neumí úplně představit. Například když se člověku podaří nalézt práci, ale stále nemá zajištěné bydlení, je pro něj každodenní docházka do zaměstnání velmi ztížena:

„Když bydlíš na squatu, tak těžký na chození do práce je to, že si ani pořádně neodpočineš. Seš zmrzlej, v noci tě furt budí spolubydlící... Ráno pak stejně vstaneš a jdeš makat. Navíc se nemáš kde umýt nebo si vyprat pracovní hadry. Někdy ti šéf ani nevyplatí domluvený prachy. Jak dlouho se to dá takhle vydržet?“

Politika města ve vztahu k této agendě

město Přerov

Podle zjištění Mobilního týmu nemá město Přerov žádnou propracovanou koncepci práce s „viditelnými bezdomovci“. K dispozici je ubytovna Českého červeného kříže (dále ČČK), která nemá status sociální služby, jde o běžné ubytovací zařízení, které přijímá i bezdomovce. V zimním období pak stejná organizace provozuje sedárnu („židličkárnu“) jako krizové místo pro přečkání velkých mrazů. V minulosti v Přerově poskytovala terénní služby pro osoby bez domova Charita Olomouc. Tyto služby byly financované z Individuálního projektu Olomouckého kraje, ale po jeho skončení (konec roku 2015) v těchto službách charita nepokračovala. Tato činnost byla sociálním odborem MM Přerov kvitována, ale dlouhodobá spolupráce nakonec nebyla navázána. Terénní práci s bezdomovci se tedy v současnosti nikdo uceleně nevěnuje.

Bezdomovci, kteří užívají nelegální návykové látky, využívají alespoň služeb kontaktního centra (dále KC), které provozuje KAPPA - HELP. Někdy se o využívání těchto služeb pokoušejí i lidé bez domova, kteří nespádají do cílové skupiny KC. Těm však pracovníci služby poskytovat nemohou. Jednak proto, že tito lidé potřebují jiný typ sociální práce, jednak příliš velkou koncentraci klientů bezdomovců vnímají jako potencionálně odrazující pro jinou část své klientely (tj. např. pro socializované klienty).

návrhy opatření:

Vytvořit koncepci práce s lidmi bez domova a vytvořit portfolio vhodných služeb

Podle názoru Mobilního týmu si tato agenda zaslouží koncepci, která nebude vycházet ze stereotypů, ale z detailního seznámení se s potřebami této skupiny.

V rámci péče o převážně místní občany by tak stálo za zvážení, zda v první fázi alespoň v terénu přesně nezjistit, z jakých důvodů konkrétní lidé žijí na ulici a kolik z nich by případně mělo zájem o nějakou formu sociální služby. Díky tomuto přesnému zmapování pak může město iniciovat vznik nové, žádané, sociální služby.

V dokumentech KPSS je zmiňována potřeba zajištění sociálních služeb pro osoby bez přístřeší. Ve zmiňovaných dokumentech však nejsou konkrétně popsány aktivity vedoucí k naplnění opatření. Podle informací od některých členů pracovní skupiny Osoby ohrožené sociálním vyloučením a etnické menšiny se ani toto téma výrazně neobjevuje na setkáních této pracovní skupiny.

Díky monitoringu můžeme již teď konstatovat, že KC Kappy musí některé bezdomovce odmítat (nespádají do jejich cílové skupiny) a sociální odbor města by uvítal, pokud by některá z neziskových organizací nabízela podobné hygienické zázemí pro bezdomovce – tedy s možností se osprchovat, vyprat si oblečení (případně ve spolupráci se „šatníkem“ provozovaným městem získat nové oblečení), chvíli přes den posedět, případně si dát čaj nebo teplou polévku.

„Uvítali bychom na území města sprchu, případně praní oblečení – to je námět pro nějakou neziskovku. Kappa to dělá, ale jen pro své klienty, my bychom to potřebovali i pro další. My jim sice dáme čisté věci, ale když se nemá kde umýt, tak je to problém – nejen pro toho bezdomovce, ale i pro jeho okolí.“

Především v komplikovanějších případech by byla vhodná podpora case managementu a koordinované péče v oblasti této CS, a to zejména v situacích, kdy je bezdomovectví sekundárním projevem, např. u osob s dlouhodobým duševním onemocněním, kde nejsou nebo selhaly blízké sociální vazby, a kde bude nutné kombinovat zdravotní i sociální péči.

Pobytové služby

V Přerově je azylový dům pro matky s dětmi, chybí ale podobné zařízení pro jednotlivce (jak muže, tak ženy). Chybí také noclehárna, kde se může klient za drobný poplatek (většinou v rozmezí 20-40 Kč) osprchovat a přespat. Jedním z klíčových apelů sociálního odboru je sociální a hygienické zázemí pro tuto CS. Jako řešení se nabízí vybudovat i Nízkoprahové denní centrum. To by mohlo v noci fungovat také jako společné zázemí pro noclehárnu nebo jinou službu pro bezdomovce.

Pobytové sociální služby pro bezdomovce-seniory

Dle sdělení sociálního odboru je potřeba 10-20 míst pro tyto specifické případy (chronické alkoholiky, duševně nemocné, kteří žijí na ulici, přestávají být soběstační a nejsou schopni být v běžném zařízení). Tento typ služby ovšem chybí skoro v celém Olomouckém kraji. Jediná zařízení, která se věnují přímo této specifické cílové skupině, jsou na Svatém Kopečku u Olomouce a v Šumperku. Obě tato zařízení (přesto, že jsou otevřená velmi krátkou dobu) již mají plnou kapacitu.

Ke zlepšení situace může přispět více druhů služeb, ať už domov se zvláštním režimem, nebo azylový dům pro tuto specifickou CS.

4.1.2 Obyvatelé sociálně vyloučených lokalit

S touto cílovou skupinou pracují sociální pracovníci Magistrátu města Přerov a pracovníci Městského úřadu Kojetín, Oblastní Charita Přerov, Charita Kojetín, pracovníci přerovské kanceláře organizace Člověk v tísni, o. p. s., SOS Kompas Přerov, KAPPA-HELP, z.s., Armáda spásy v ČR a Poradna pro rodinu Přerov.

město Přerov

Opakovaně jsme zmiňovali, že v kontextu města Přerova je problematika SVL chápána jako problematika „romská“. Takové pojetí je adekvátní pro vnímání laické veřejnosti (s laickým diskurzem je také důležité pracovat a brát jej v potaz), z odborného hlediska však etnický pohled adekvátní není.

Etnicita se silně promítá do praxe bytové politiky, historicky se náhled na etnicitu spolupodílel na postupném vytvoření přerovských vyloučených lokalit jako převážně romských (cca 80 % obyvatel jsou Romové, resp. je jejich okolí za Romy označuje). Z odborného hlediska „*eticita funguje jako klapky na očích – nutí dívat se jen jedním směrem, zveličovat nepodstatné, přehlížet důležité a vynalézat, co není.*“ (Moravec, 2006, str. 23).

Můžeme tedy říct, že negativní jevy, které se pojí se SVL a které jsou částí majority připisovány Romům jako takovým, nespočívají v „romské kultuře“ nebo „romské povaze“. Bohužel ale kvůli sestěhovávání Romů do SVL to tento dojem vyvolává.

Rozhovory s respondenty potvrdily, že jednou z nejčastějších výčitek majority pak je, že Romové dostávají služby zdarma a jsou jen pro ně. Tomu nahrává fakt, že aktivity komunitní práce, dětských dnů, Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (dále jako NZDM) (všechny kromě jednoho jsou v SVL) jsou realizované přímo v lokalitách. Reálně jsou tyto služby ale „jen“ zacílené na lokality, kde je jejich přítomnost nutná a zdání „exkluzivity“ jen připomíná.

Pokud už taková lokalita vznikne, je obtížné ji vlastními silami opustit – brání tomu kombinace vnějších okolností (jako např. praxe bytové politiky, která je ve vnímání obyvatel SVL neprostupná, do značné míry pod vlivem stereotypu „Rom je problematický soused“) i vnitřních faktorů (v rámci dlouhodobého pobytu v SVL dochází k mezigeneračnímu předávání strategií k přežití v SVL, které jsou však maladaptivní z pohledu majority a z pohledu prosazení se mimo SVL).

Příkladem dobré praxe jsou v tomto tréninkové byty, které provozuje MM Přerova. Podobné výsledky měla i aktivita tréninkové bydlení s doprovodným sociálním programem v projektu "Společně k integraci obyvatel sociálně vyloučených lokalit v Přerově" z let 2010-2012, který pracoval s garancemi pro realitní kanceláře v oblasti komerčních pronájmů pro lidi z SVL. Program byl zaměřen na klienty, kteří splňovali více podmínek než samotní uchazeči o sociální byt (jednalo se o např. o rodiny, kde oba rodiče pracovali, nebo měli větší finanční rezervu). Aktivita vycházela z předpokladu, že část obyvatel SVL splňuje podmínky

pro udržení běžného nájemního bydlení, ale naráží spíše na vnější bariéry k získání a udržení nájemního bytu. Projekt zahrnoval 15 rodin, většina se osvědčila a nikde nebyly zaznamenány vážné potíže v soužití.

Obavy z problematických sousedů však mohou být větší než reálná situace. Zaregistrovali jsme případ stavební firmy, která po dobu rekonstrukce přestěhovala romskou rodinu do jiného domu v Předmostí. Přes počáteční nedůvěru a obavy sousedů bylo soužití bezproblémové, sousedi se spřátelili a vzájemně se navštěvovali.

Všechny tyto projekty a kazuistiky naznačují, že možnou cestou je intenzivní práce se všemi aktéry.

návrhy opatření:

K této problematice jsme již napsali doporučení v kapitole 3. 1. 4.

4.1.3 Zadlužení

V ORP Přerov mohou tyto osoby požádat o pomoc s řešením své dluhové problematiky pracovníky Oblastní Charity Přerov a pracovníky přerovské kanceláře organizace Člověk v tísni, o. p. s.

V dluhové oblasti stále převládají pozůstatky dřívější české legislativy. Jedná se např. o sporné, nebo neplatné rozhodčí doložky, extrémně vysoké sankční poplatky apod. V současné době je část těchto „šmejnských“ praktik zákonem omezena nebo zakázána.

Podle mapy exekucí je v samotném městě Přerově 13,54 % obyvatel s exekucí, to je celkem 5 148 osob. Průměrný počet exekucí na jednoho z těchto lidí je 4,7 exekucí. Tento počet ale nezahrnuje takové osoby, které sice mají problémy s dluhy, ale ještě nejsou v exekuci. Počet těchto lidí se ani nedá odhadnout.

V Kojetíně je dluhová situace ještě horší. Žije zde 804 obyvatel s exekucí, což je sedmina (15,44 %) obyvatel města. Průměrně má každý z nich 5 exekucí.

Organizace, které poskytují odborné dluhové poradenství, zmiňují nárůst počtu klientů a dlouhodobě plné kapacity. Čekací doby jsou různé (týdny až měsíce). Obě organizace zároveň uvádí, že klienti zpravidla vyhledávají poradenství až poté, kdy už jim dluhy „přerostly přes hlavu“ a hrozí jim ztráta bydlení/zaměstnání (nebo k ní již došlo).

Ve výčtu suchých čísel může snadno zaniknout, jak dalekosáhlé negativní dopady má tato situace. Člověk s exekucí má omezená práva nakládat se svým majetkem či vlastními příjmy, některé exekutorské úřady se při vymáhání pohybují na hraně zákona (někdy i za ní), část dluhů má lichvářské poplatky a nemorální úroky. Předluženým lidem se mohou rozpadat rodinné i širší vztahy, nejsou motivováni udržet si nebo najít novou práci, komplikuje se jim

i bytová situace, protože sociální dávky nezohledňují exekuční srážky ze mzdy. Takového dlouhodobé přežívání má na člověka psychosociálně destruktivní vliv a je provázeno pocitem vyčlenění ze společnosti, ztrátou sebeúcty a narůstajícím nepřátelstvím vůči společnosti. Nebezpečnými sekundárními důsledky může být ztráta vlastní důstojnosti, agresivita až sebevražedné jednání.

Příčiny zadlužení přitom bývají různé, mediálně „vděčná“ nezodpovědnost či úmyslné úvěrové podvody jsou jen špička ledovce. Mnohem častěji jde o důsledek obtížných životních situací jako např. výpadek příjmů v době nezaměstnanosti⁹, dlouhodobá pracovní neschopnost, nenadálý nutný výdaj (rozbitá pračka či lednička), úmrtí partnera apod.

Dalším fenoménem je, že některé nebankovní společnosti formou nálepek a bannerů inzerují svoje služby i přímo v SVL.

„Doba, kdy se objevovaly dluhy za drahou dovolenou je už pryč. Nejčastější příčina zadlužení jsou běžné životní potřeby, jako jsou zaplacení nájemného, vybavení dětí do školy, vybavení domácnosti.“

návrhy opatření:

Dluhové prevence u seniorů a mládeže (programy finanční gramotnosti)

Oblastní Charita Přerov uvádí, že cca 20 % klientů jejich dluhové poradny jsou senioři, kteří se zadlužili zejména kvůli rodinným příslušníkům, především vnoučatům. Zároveň také roste počet případů trestných činů páchaných na seniorech, pachatelé si vybírají seniory záměrně kvůli jejich důvěřivosti a nižší možnosti se bránit. Nejčastěji se jedná o podvody u domovních dveří, organizované prodejní výlety, prodej zboží na ulici apod.

Myslíme si tedy, že pokud by byly v širším okruhu realizovány preventivní programy cílené na seniory, mohlo by se do budoucna zamezit jejich zadlužování.

Mládež přirozeně přebírá vzorce chování od dospělých z domácího prostředí, nebo ze svého okolí. Ti sami nejsou velmi často finančně gramotní, tudíž je zřejmé, že jejich děti nedostanou správný příklad jak hospodařit s financemi. Je zapotřebí se tedy této cílové skupině více věnovat, např. právě pomocí již zmiňovaných preventivních programů, které by je měly lépe vtáhnout do dluhové problematiky a zároveň jim nastínit možný dopad jejich nerozvážných rozhodnutí.

Navýšení kapacit dluhových služeb

Je zřejmé, že kvůli zpřísnění novely insolvenčního zákona se zmenšil počet organizací, které jsou oprávněné poskytovat oddlužovací služby (zpracovávat a podávat žádosti

⁹ Podle dluhové poradny Charity Přerov se jedná o nejčastější příčinu vzniku dluhů.

o oddlužení).¹⁰ Stávající akreditované subjekty nemají dostatečnou kapacitu. Zároveň je v Přerově málo právníků, kteří by se věnovali podávání návrhů na oddlužení a někteří právníci (jednotlivci) obchází zákonem omezenou částku za zpracování a podání návrhu.

Vzhledem k výše popsanému nedostatku dluhového poradenství jak v Přerově, tak Kojetíně, se domníváme, že by v lokalitě bylo třeba posílit (odborné) dluhové poradenství alespoň o dva celé úvazky. Zcela jistě by časová dotace jednoho úvazku pomohla situaci v samotném Přerově a kapacity druhého úvazku by podpořily práci se zadluženými v obcích ORP.

4.1.4 Riziková uživatelé návykových látek

Tato cílová skupina nalezne podporu a pomoc u pracovníků KAPPA-HELP, z.s.

Z dostupných informací nevyplývá, že by se situace v oblasti užívaných návykových látek nějak zásadně lišila od celorepublikových trendů. Fakticky dominantní je užívání legálních drog. I když je mediálně vděčnější mluvit o drogách nelegálních, fakticky řádově větší a závažnější je problém s drogami legálními. Týká se to i věkové skupiny dětí a mladistvých, kde vyvolávají velkou pozornost každoročně zveřejňované statistiky o celoživotní zkušenosti s marihuánou (tj. fakt, že asi třetina šestnáctiletých ji alespoň jednou v životě zkusila). Jiný, mediálně méně vděčný údaj ze stejných průzkumů, uvádí, že celoživotní zkušenost s tabákem má 66 % šestnáctiletých (16 % z nich kouří denně) a s alkoholem celých 96 % mladistvých – 41 % z nich se za poslední měsíc alespoň jednou opila (Moravčík, 2016).

město Přerov

Městská policie Přerov nevnímá problematiku ilegálních drog jako zásadní problém, byť nějaké situace spojené s touto problematikou se vyskytují. Z jejich pohledu je zásadnější bezdomovectví (být se s alkoholem či nelegálními drogami mnohdy pojí).

Jistá specifika vykazuje situace v SVL, kde dle zjištěných informací od respondentů dětí velmi často kouří marihuanu, někdy se vyskytuje i pervitin. Cigarety a alkohol jsou již zcela běžné a klesá věk první zkušenosti i začátku pravidelného užívání.

Organizace KAPPA - HELP se také zaměřuje na práci s mladými, včetně práce s kuřáky marihuany. Tato práce je nesnadná, mladí uživatelé mnohdy nevnímají svoje drogové návyky jako problematické (zvláště v případě marihuany nemusí být negativní důsledky tak naléhavé jako v případě tzv. tvrdých drog). Zaměřit se ve vztahu k prevenci na mladší uživatele tedy vnímáme jako naprosto klíčové. K tomu je potřeba intenzivnější práce v terénu, na což ale

¹⁰ Snížení počtu organizací, které mohly podávat návrhy na oddlužení, ale není ke škodě. Podařilo se tím velmi snížit počet podvodných firem, které tuto práci nedělaly dobře.

nemá KAPPA - HELP dostatek pracovníků. Pro práci s uživateli nelegálních návykových látek má organizace dva celé úvazky, které pokrývají lokality Přerov, Kojetín, Hranice a Lipník n. Bečvou. Přestože práce s uživateli nelegálních látek není až takový problém jako tolerance legálních drog, dva celé úvazky na výše popsané lokality jsou nedostačující.

Specifická skupina v této problematice jsou Romové. Aktivní vyhledávání Romů jako rizikových uživatelů návykových látek neprobíhá. Z rozhovorů víme, že Romové drogové služby využívají minimálně, a pokud ano, tak převážně terénní formu podpory. KC nevyužívají vůbec (může hrát roli i to, že KC je blízko lokality, a nabízí se tak možnost ztráty anonymity). O tom, že se ilegální drogy v lokalitách vyskytují, mluví i děti a mládež v NZDM. Pracovníci KAPPY HELP zároveň vědí, že vyměňovaný injekční materiál jde i k Romům a snaží se na romské klienty nakontaktovat prostřednictvím terénního pracovníka. Zároveň fakt, že Romové nevyužívají drogové služby, je platný v celé ČR.

Práce s uživateli ilegálních drog je i ekonomicky výhodná. Finance vynaložené na roční fungování terénních programů pro rizikové uživatele ilegálních drog jsou ve stejné výši jako finance vynaložené na léčení jednoho člověka s virem HIV.¹¹ Odrazujícím příkladem jsou země, ve kterých tyto programy nefungují a užívání ilegálních drog je zde trestný čin (např. Rusko). Nemocí spojených s užíváním drog epidemicky přibývá a náklady na jejich léčbu se stávají výraznou zátěží pro tamější veřejné zdravotnictví. Naproti tomu systém péče o alkoholově a drogově závislé v ČR je světovými odborníky oceňován jako příklad dobré praxe.

V podobném duchu je lepší zaplatit odborného sociálního pracovníka, aby kontaktoval problematické uživatele v co nejranějším stádiu vzniku závislosti a pomáhal jim minimalizovat rizika a dopady na jejich pozdější život.

návrhy opatření:

Posílit kapacitu terénních programů pro rizikové uživatele návykových látek

Jak jsme psali výše. Vzhledem ke statistikám považujeme za nejdůležitější věnovat se práci s uživateli legálních návykových látek. Považujeme proto za důležité, aby se organizace věnovaly i tématům jako nadužívání alkoholu, zneužívání léků, kouření tabáku a práci s hráči výherních automatů.

Terénní programy pro rizikové uživatele ilegálních návykových látek působí na Přerovsku, Kojetínsku, Hranicku a Lipnicku. Služba je na tomto rozsáhlém území zajišťována pouze dvěma úvazky. Pokud by došlo k navýšení úvazků o jeden (dva poloviční úvazky), významně by to zlepšilo dostupnost služby. Pracovníci by také měli větší prostor na monitoring a navázání nových klientů (i ve vztahu k části obyvatelům SVL).

¹¹ Stejná částka, kterou potřebují na roční fungování terénní programy pro rizikové uživatele ilegálních látek, se pak vynaloží na léčbu jednoho a půl člověka se žloutenkou typu C

4.1.5 Riziková mládež

S touto cílovou skupinou pracují zaměstnanci spolku KAPPA - HELP, z. s., Oblastní Charity Prerov a pracovníci prerovské kanceláře organizace Člověk v tísni, o. p. s., dále pak Armáda spásy v ČR a Poradna pro rodinu Prerov.

město Prerov

Některé problémy nebo rizikové chování, které jsou v Prerově nejnápadněji spojeny s dětmi a mladými lidmi ze sociálně vyloučených lokalit, se týkají i nezanedbatelné části této věkové kategorie v majoritní společnosti. Jedná se např. o pití alkoholu, kouření tabáku nebo marihuany, případně v mnohem menší míře o užívání další drog. Zvláště pití alkoholu a kouření tabáku se stalo spíše normou než výjimkou. Užívání marihuany je také časté a týká se stále mladších dětí.

Mobilní tým zaznamenal, že trendem posledního roku je vznik dětských partiček či „gangů“ jak z majority, tak z obyvatel SVL, jejichž členové opakovaně kradou, poškozují cizí věci (např. na nádraží), vyvolávají rvačky, případně přepadávají děti z majority nebo minority. Účastní se i dvanáctileté, někdy i desetileté děti.

S dětmi a mládeží ze SVL je specificky spojená drobná trestná činnost jako jsou drobné krádeže v obchodech přilehlých k SVL. Obchodníci si dále stěžují, že děti a mládež ze SVL zdržují ostatní nakupující v prodejnách, nadávají jim, provokují je nebo plivou na prodavače či zákazníky.

Příčin tohoto negativního trendu je více. Může jít o odtrženost života ve vyloučené lokalitě, nedostatek pozitivních vzorů, nadbytek nestrukturovaného volného času („flákání se“). Velkou roli v dlouhodobém horizontu hrají i segregované školy.

Pokud je vznik sociálního vyloučení chápán jako dlouhodobý proces, nabízí se jej přerušit právě v počátku a dovolit mládeži přístup ke kvalitnímu nesegregovanému vzdělávání. Nejde přitom jen o znalosti, ale i o učení sociálních kompetencí a navazování osobních vztahů mezi dětmi z majority a menšiny, které se pak do budoucna stávají základem pro pozdější bezproblémové soužití.

Několik respondentů naopak uvádělo, že: „... oni (Romové) to tak chtějí, oni spolu chtějí být...“ Je i reálné, že tyto názory zaznívají přímo od obyvatel SVL. Domníváme se, že jde ale o již dříve ve zprávě rozebírané téma „střetu prostor“ (str. 12) a s tím spojený pocit bezpečí ve své komunitě. Mobilnímu týmu se zdá vhodné již od předškolního nebo alespoň školního věku ukazovat dětem, že se mohou cítit dobře i v jiném prostředí, než na jaké jsou zvyklí.

návrhy opatření:

Koncepce, rozmístění a kapacita NZDM v Přerově

Volnočasové služby pro rizikovou mládež v Přerově jsou, ale jejich kapacita ve srovnání s rozsahem dané cílové skupiny je silně nedostatečná. Tři ze čtyř NZDM jsou v SVL, a tím jen podporují uzavírání minority do sebe. Důsledkem toho je, že potřeby dalších dětí a mládeže v Přerově zůstávají ve stínu a nikdo nemapuje jejich potřeby a rizika.

Domníváme se tedy, že aktéři by měli zmapovat potřeby a rizika i dětí mimo SVL, dále by se měla vést diskuze o tom, kde budou NZDM rozmístěna a zda kapacita odpovídá poptávce, nebo ne.

Terénní NZDM

Vzhledem k velkému počtu potenciálních zájemců o služby NZDM i vzhledem k „pendlování“ dětí mezi jednotlivými NZDM se nám jeví jako vhodné těmto dětem a mládeži nabízet program i přímo na ulici.

Zvážit možnost vytvoření komunitního centra v Předmostí

Jedna z pracovníků NZDM zmiňovala odchod části klientů do Předmostí a navrhovala zvážit, zda tam také nezřídit NZDM. Situaci jsme v lokalitě ověřovali a konkrétně NZDM momentálně není potřeba. Přesto však doporučujeme věnovat této části města zvýšenou pozornost. Část oslovených obyvatel vnímá dílčí změny, kdy se tato historicky „lepší čtvrť“ (asociovaná se zaměstnanci armády a policie) částečně mění. Zmiňovány byly klesající ceny nemovitostí, jejich hromadné skupování, větší fluktuace obyvatel, nové kasino, které přineslo problémy (rušení veřejného klidu, nepořádek) atp.

Je proto podle nás vhodné pracovat se vztahy mezi obyvateli Předmostí, a zvážit tak zřízení komunitního centra pro širší část veřejnosti. Komunitní centrum by mohlo spojit sociální služby a komunitní společenské funkce.

4.2 Osoby se zdravotním postižením

Cílové skupině Osoby se zdravotním postižením se v ORP Přerov věnují pracovníci Oblastní Charity Přerov a Charity Kojetín, SONS ČR, Alfa handicap Přerov, TyfloCentrum středisko Přerov, Sdružení MOST K ŽIVOTU, z.s., Jsme tady, o.p.s., Centrum sociálních služeb Kojetín, Sociální služby města Přerova, p.o., SPOLEČNOST PRO RANOU PÉČI, z.s., Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR, Svaz tělesně postižených ČR, z.s.

Zadání Mobilního týmu zde navazuje na monitoring institucí, které mohou zaznamenat potřeby, které ještě nejsou aktuální, nebo které souvisí se stárnutím populace.

Do této CS řadíme osoby s fyzickým, mentálním, smyslovým či kombinovaným postižením. Dále také seniory, kteří kvůli věku a zdravotnímu stavu již částečně nebo úplně nezvládají sebeobsluhu a naplňování dalších základních životních potřeb. V neposlední řadě jde i o jednotlivce po úrazech nebo nemocech a mající problémy se zvládnutím péče o vlastní osobu. Počty lidí v této skupině se i kvůli demografické křivce neustále zvyšují. Vzhledem k velké šíři této monitorované skupiny je potřeba ji více rozdělit a popsat.

Nejprve se zaměříme na osoby se zdravotním postižením, které MT chápe jako osoby s tělesným postižením, které má přímou souvislost s pohybovým postižením, a osoby se sluchovým, zrakovým nebo jiným smyslovým postižením.

město Přerov

Bydlení pro tuto cílovou skupinu je dostupné zejména v městském bytovém fondu. Z rozhovorů vyplývalo, že bytový fond pro samostatné osoby z této CS dostupný je.¹² Horší to je s bydlením pro ty členy této skupiny, kteří již potřebují nějakou pomoc. To koresponduje i s přeplněností DPS.

město Kojetín

Charita Kojetín uvádí, že chybí pobytová forma odlehčovací služby. Ostatní kraje v republice mají 5-6 zřizovatelů těchto pobytových služeb, v Olomouckém kraji jsou aktuálně 3 pobytové zařízení. Přitom pobytová respitní péče není v Přerově, Tovačově ani Kroměříži¹³. Lidé, kteří chtějí využít této služby, pak dojíždí do služeb v jiných krajích (Vyškov, Zlín).

¹² Aktuálně je v pořadníku na bezbariérový byt 11 žádostí.

¹³ Kroměříž, která je již v jiném kraji, uvádíme, protože pro obyvatele Kojetína se jedná o spádové město, které je podle některých respondentů pro ně dostupnější než např. Přerov.

Z telefonátu s Ranou péčí, ze zkušeností Mobilního týmu a ověření této informace u dalších oslovených institucí, také vyplynula jednoznačná potřeba pobytových odlehčovacích služeb pro rodiny s osobami se zdravotním, mentálním i pohybovým postižením.

„Často slyším, že nemocnice na klienty nemají čas, je málo sester, díky tomu, že nerehabilitují často nebo několikrát denně, zhorší se rapidně jejich stav. Problém je i v rámci inkontinentních pomůcek, zdravotní péče není dostačující a ti jejich blízcí tam chřádnou.“

návrhy opatření:

K této cílové skupině nemá Mobilní tým žádné návrhy opatření. Možnosti návrhů opatření by mohl popřípadě navrhnout podrobnější monitoring této CS.

4.2.1 Lidé s mentálním onemocněním

Této cílové skupině se věnují pracovníci Jsme tady, o.p.s., Jdeme Autistům Naproti z.s., Charita Kojetín, Sociální služby města Přerova, p.o., Spolusetkávání Přerov, z.ú.

Další podskupinou jsou lidé s mentálním onemocněním. Zahrnujeme do ní osoby s mentálním postižením a osoby s poruchou autistického spektra (dále PAS). Sociální a návazné služby pro tuto CS jsou dostupné jen v malé míře. Věnujeme se zde převážně lidem s PAS jak v Přerově, tak obecně v Olomouckém kraji.

Poruchy autistického spektra

Počet případů PAS přibývá, což je primárně dáno především lepší a propracovanější diagnostikou, nikoliv větším výskytem případů ve srovnání s minulostí. Porucha je sice zvýšeně medializovaná, situace se oproti době před 10, 15 lety zlepšila, navzdory tomu stále čelí nepochopení.

Takový rigidní přístup je krátkozraký a invalidizující – PAS jsou sice neléčitelné, vhodným působením je ale možné jejich projevy mírnit (včasným podchycením i poměrně výrazně). Investice do osobní asistence se později vrátí v podobě vyšší soběstačnosti i kvality života jak dané osoby, tak pečujících osob. Příklady dobré praxe z ciziny ukazují, že lidé s PAS jsou schopni v rámci chráněného bydlení a chráněného zaměstnání (např. chráněné farmy v Irsku) žít kvalitní život i v okamžiku, kdy se o ně jejich rodiče již nedokážou postarat. Pro pečující osoby bývá nejvíce stresující právě otázka toho, jak bude o člověka, o kterého pečují, postaráno v době, kdy oni sami mu již nebudou moci pomáhat.

„Zaznamenali jsme konkrétní případ rodičů, kteří se starali o dceru s PAS. Matka se však později musela postarat o manžela, u kterého se rozvinula Alzheimerova choroba, a proto musela dceru v 16 umístit do ústavu – přestože v té době uměla mluvit, psát, tak nebyla jiná dostupná alternativa. Jen o rok později, v 17 letech, už působila jako „stará babička“ – hubená, rachitická, apatická, jen monotónně pohupovala nohama...”

Jádrem problému tak je stále přetrvávající nastavení ústavní či institucionální péče. Např. speciální škola dostává cca 20 000 Kč měsíčně, bez ohledu na to, kolik dní v týdnu tam dítě s PAS fakticky tráví. Pokud by část těchto peněz dostali přímo rodiče, mohli by dítěti zajistit lepší individualizovanou péči (např. v Holandsku taková možnost existuje).

Souvisejícím palčivým problémem je otázka statusu pečující osoby. Ačkoliv jde o náročnou péči, která stát vyjde levněji než umístění do ústavu, pečující osoby nemají žádný zvláštní status, nemají nárok na dovolenou, na nemocenskou a zároveň se zásadně nedostává odlehčovacích pobytových služeb. Pro celý Olomoucký kraj jsou dostupné odlehčovací služby v Šumperku, které mají celkem čtyři lůžka. Obě organizace, které tuto službu poskytují, uvádí, že jejich kapacita je neustále naplněná. Obsazenost těchto lůžek je taková, že je třeba volat alespoň tři měsíce předem, aby ji bylo možné využít.

Situace v Přerově odpovídá stavu v Olomouckém kraji, lidé s PAS se mohou obracet na organizaci Jdeme Autistům Naproti z. s., avšak možnosti sociálních, zdravotních či vzdělávacích služeb jsou nedostačující.

„Dítě musí mít těžký fyzický handicap a těžkou mentální retardaci, aby dosáhli na auto od sociálky. Mnoho lidí nemá auto, a když služby nejsou dostupné ve městě, nemají jak dojíždět, mají zavřené dveře... Zároveň nemají dítě kam dát, takže ani nemůžou jít do práce, aby si na to auto mohli vydělat. Je to pro ně past a proč? Oni nic neprovedli, nic neudělali, jen se jim narodilo postižené dítě.”

„V Přerově je jedna dětská psychiatrická! I jedna dětská neuroložka... Mohlo by být rozhodně více odborníků.”

návrhy opatření:

Zřídít pobytovou odlehčovací službu pro tuto CS

Z monitoringu jednoznačně vyplynulo, že je potřeba výrazně posílit odlehčovací služby pro tuto CS. A to jak Přerově, tak v celém Olomouckém kraji.

Speciální diagnózy, které se nedají zařadit do této cílové skupiny, jsou Alzheimer a Parkinson. I přesto, že se nedají zařadit do této cílové skupiny, jsme se na ně při monitoringu zaměřili a dáváme je na konec této kapitoly.

Situace ohledně služeb pro osoby s demencí (Alzheimerova typu) na Olomoucku za posledních 10-15 let zlepšila. Přesto, i kvůli stárnutí populace, je těchto služeb stále nedostatek.

Problémem zůstává oddalovaná diagnóza onemocnění způsobená pocitem negativního stigma u nemocných, kteří váhají s vyhledáním odborné pomoci. Ta však při včasné podchytní onemocnění může prodloužit samoobslužnost nemocných. Rovněž pak může podchytní syndrom vyhoření u rodinných pečujících, trpících často sebeobviňováním z toho, že péči nezvládají.

Specializovaných zařízení pro nemocné demencí Alzheimerova typu funguje v kraji jen několik, jedná se zejména o Domovy se zvláštním režimem (dále DZR).

Lidé s Parkinsonovou chorobou to mají v pobytových službách, které by se vyloženě specializovaly jen na toto onemocnění, těžší. V Olomouckém kraji pro ně není žádné specializované zařízení. Společnost Parkinson, z.s. uvádí, že ví o jednom zařízení, a to je v Praze v Hájích. Vzhledem k tomu, že na většinu potřeb těchto lidí jsou schopné saturovat i některé DPS nebo DZR, mohou lidé s Parkinsonovou nemocí najít umístění i v těchto zařízeních.

Lidé s Parkinsonovou chorobou v Olomouci mohou dojíždět alespoň do klubu tohoto spolku, který je jediný v Olomouckém kraji. Také probíhá edukace pracovníků v DPS, kterou již prošly dvě DPS.

V Přerově aktuálně probíhají přípravy na výstavbu domova pro osoby s Alzheimerem, který by měl mít kapacitu 110 ubytovaných. Výstavba by měla být dokončena v roce 2022.

Posílit osvětu

Povědomí o těchto chorobách je poměrně vysoké. Některé aspekty péče o tyto nemocné by však zasloužily další popularizaci (včasná diagnostika, přijetí nemoci, komunikace s lidmi s těmito nemocemi).

Nastavit dostupnější síť sociálních a návazných služeb

Jak jsme psali výše, v Přerově ani Kojetíně nejsou sociální ani návazné služby pro PAS a další specifické mentální postižení. Tato nedostatečnost služeb pak působí negativně i na osoby pečující. Pokud v lokalitě není organizace, která by se těmito lidem věnovala, chybí i „osvěta“ pro majoritní společnost a přesná data k této CS.

4.3 Osoby s chronickým duševním onemocněním

Osoby s chronickým duševním onemocněním se mohou obracet na pracovníky Duševního zdraví, o.p.s. a Psychosociálního centra Přerov. Osoby v krizi potom na Poradnu pro rodinu Přerov.

Situace osob s chronickým duševním onemocněním se v poslední době v celé České republice mění. Vliv na tyto změny mají jak nové postupy v zahraničí, tak i reforma psychiatrické péče, která aktuálně v ČR probíhá. Situaci jak v ORP Přerov, tak v celém kraji jsme probírali s koordinátorem reformy psychiatrické péče, i s dalšími relevantními respondenty.

Cílová skupina lidí s duševním onemocněním se nejčastěji potýká se stigmatizací, nedostatkem adekvátního bydlení, či s těžkostmi při navazování kontaktů.

Zaměstnávání této cílové skupiny se lepší. Příkladem dobré praxe je firma CEPAC, která se mimo jiné zaměřuje i na zaměstnávání osob s chronickým duševním onemocněním. Firma má ambici zaměstnávat osoby v jejich původních profesích, aby nemuseli dělat „podřadné“ zaměstnání (uklízění apod.). Přesto, že se situace na trhu práce pro tuto CS lepší, stále není uspokojivá. Pokud již člověk s duševním onemocněním najde zaměstnání, většinou se jedná o pracovní pozice, které nejsou ceněné, a je to pro něj další zdroj vyloučení ze společnosti.

Obecně platí, že služby (zdravotní i sociální) jsou pro tuto cílovou skupinu dostupné spíše ve větších městech než v menších obcích nebo okrajových částech kraje. Např. na Kojetínsku tak lidé využívají i služby psychiatrické léčebny v Kroměříži, protože místní psychiatrická ambulance má nedostačující kapacitu. Podle záměrů reformy psychiatrické péče by mělo v celém Olomouckém kraji být 71 ambulantních psychiatrů.

Podle psychiatrické reformy, která zavádí standardy pro práci s touto cílovou skupinou, by mělo být na 100 000 obyvatel devět zdravotníků a devět sociálních pracovníků. Pro okres Přerov by mělo působit cca 11 zdravotníků a 11 sociálních pracovníků. Organizace Duševní zdraví o.p.s. má aktuálně v sociální službě pět sociálních pracovníků a čtyři pracovníky v sociálních službách, jednoho psychologa a jednoho Peer pracovníka¹⁴. Sociální pracovníci mají všichni celý úvazek a zbytek zaměstnanců je na dohodu. V psychosociálním centru úzce (každodenně) spolupracují s jedním psychiatrem, s ostatními nárazově.

Pokud porovnáme město Přerov s ostatními městy v Olomouckém kraji, rádi konstatujeme, že situace v samotném městě Přerově je výrazně lepší než v jiných městech kraje. Díky fungování organizace Duševní zdraví o. p. s. město „předběhlo zbytek kraje“.

¹⁴ Jedná se o osoby s vlastní zkušeností s duševním onemocněním, které jsou tuto vlastní zkušenost schopni předávat dalším nemocným.

návrhy opatření:

K této cílové skupině nemá Mobilní tým žádné návrhy opatření. Možnosti návrhů opatření by mohl popřípadě navrhnout podrobnější monitoring této CS.

4.4 Cizinci

Cizinci se mohou obracet na pracovníky Centra pro integraci cizinců Olomouc a organizaci SOZE, z. s.

V celém Olomouckém kraji je cca 5 600 cizinců ze zemí mimo EU, přesná čísla za dané ORP se nám nepodařilo zjistit.

Na tuto CS jsme se průběžně dotazovali, neidentifikovali jsme ale žádné závažné problémy, či specifické potřeby.

Cizineckou problematiku reprezentují bezproblémoví, firmami cenění zaměstnanci (Ukrajinci, Mongolové), se kterými nejsou žádné závažné problémy – dle některých mediálních zpráv se spíše nabízí hypotéza, zda by větší pozornost státních institucí nezasloužili právě tito zaměstnanci a jejich pracovní podmínky.

Dané cílové skupině se v ORP Přerov věnuje Centrum pro integraci cizinců Olomouc. Dojíždí za klienty jak do Přerova, tak Kojetína. Dále z rozhovoru s vedoucí Centra pro integraci cizinců vyplynulo, že nevnímá zvýšenou trestnou činnost v rámci této cílové skupiny. Mezi jejich nejčastější zakázky patří pobytové záležitosti, jako jsou prodlužování pobytu, změna účelu pobytu a také slučování rodin.

návrhy opatření:

K této cílové skupině nemá Mobilní tým žádné návrhy opatření. Možnosti návrhů opatření by mohl popřípadě navrhnout podrobnější monitoring této CS.

4.5 Senioři

Seniorům se v ORP Přerov věnují pracovníci Oblastní Charity Přerov a Charity Kojetín, Centrum sociálních služeb Kojetín, Sociální služby města Přerova, p. o.

Senioři původně nebyli v seznamu sledovaných cílových skupin, vzhledem k tomu, že jsme na zmínky o nich naráželi ve více rozhovorech, zařadili jsme do zprávy i tuto cílovou skupinu – nicméně pouze v rovině sociálních služeb.

město Přerov

Odbor sociálních věcí Magistrátu města Přerova považuje za jeden z naléhavých a rostoucích problémů otázku péče o seniory (ať už obecně, nebo o ty se specifickými potřebami). Této oblasti podle nich není věnována dostatečná pozornost.

Obecně známý fakt o postupném stárnutí populace je specificky zesílen lokální sociálně-ekonomickou situací. Po roce 1989 se část lidí ve středním věku postupně stala dlouhodobě nezaměstnanými a tito lidé nyní přichází do důchodového věku. Vzhledem k tomu, že nemají odpracovaný dostatečný počet let, nebudou mít nárok na výplatu starobního důchodu a zůstanou klienty Hmotné nouze.

V oblasti problémů seniorů přibývá dle postřehu Odboru sociálních věcí forem zneužívání a týrání (osamělých) seniorů.

„Přibývá i seniorského týrání, nebo zneužívání těch osamělých starých lidí... (...) Jsou to třeba osamělí lidé, kteří už na tom v oblasti soběstačnosti nejsou dobře. Měli jsme několik případů, kdy se na ně nakontaktovali třeba nějakí... „dobrodějové“, kteří jim měli poskytovat nějaké služby v podobě nákupu, úklidu apod., a pak mizely věci... Podávali jsme i podněty, že možná dochází k trestnému činu... Ale bývají to i sousedé, nebo kupodivu vlastní rodinní příslušníci, včetně „děti“... Že se tam ukáže, jen aby vyinkasoval finanční prostředky, a pak už se tam neukazuje.“

V rovině sociálně-aktivizační dělá město jednou za rok velké setkání pro důchodce, které koncipuje jako preventivně-vzdělávací akci. Je to jakási burza sociálních a zdravotnických služeb, na kterou v dopoledním bloku přijde 1 500-2 000 lidí. Ti mají možnost se seznámit s nabídkou služeb neziskových organizací a diskutovat s pracovníky. Odpoledne pak navazuje přednáškový blok proložený kulturními vstupy. Město Přerov také zavedlo senior-taxi, který je pozitivně hodnocen.

Pravidelnější aktivitou je Klub pro seniory, provozovaný Armádou spásy, nebo aktivity Charity Přerov. Podobné služby by podle Odboru sociálních věcí města Přerova byly potřeba ve větším rozsahu.

město Kojetín

V Kojetíně také zmiňují velkou potřebnost Domova pro seniory, aby se jejich občané nemuseli odstěhovávat mimo své bydliště.

návrhy opatření:

K této cílové skupině nemá Mobilní tým žádné návrhy opatření. Možnosti návrhů opatření by mohl popřípadě navrhnout podrobnější monitoring této CS.

5 Shrnutí

Zpráva z monitoringu města a ORP Přerov se věnuje zejména samotnému Přerovu a Kojetínu. V ostatních obcích a městech Mobilní tým (dále MT) nezaznamenal větší výskyt monitorovaných cílových skupin (dále CS). V průběhu monitoringu jsme oslovili celkem 25 institucí a 88 respondentů z řad veřejnosti. Sběr dat byl zaměřen na čtyři cílové skupiny, kterými jsou Osoby v obtížné životní (sociální) situaci¹⁵, Osoby se zdravotním postižením¹⁶, Osoby s chronickým duševním onemocněním a Cizinci.

Velký prostor ve zprávě dostává téma bydlení. Důvodem je, že problematika bydlení se čím dál více ukazuje jako zásadní pro řešení obtížné životní (sociální) situace, ale také proto, že v Přerově je několik sociálně vyloučených lokalit a bylo to nejčastějším tématem monitorovacích rozhovorů. V Přerově se věnujeme zejména existenci několika sociálně vyloučených lokalit (dále SVL), se kterými se pojí téma „střetu prostor“. To zjednodušeně znamená, že obyvatelé SVL vytváří dojem, že území, kde žijí jim, patří a ostatní obyvatelé „tam nemají, co dělat“. Stejně tak se situace naopak projevuje v ostatních částech města, kdy majorita dává obyvatelům SVL najevo, že např. na místním náměstí by se neměli pohybovat. Popisujeme i městský bytový fond, který je rozdělen do tří základních kategorií – sociální byty, dostupné byty a byty pro výběrové řízení. Jako problematiku tematizujeme, že větší sociálních bytů je SVL a někteří jejich obyvatelé mluví o tom, že je pro ně nemožné se z těchto bytů přestěhovat do vyšší kategorie. Také popisujeme nejasné podmínky pro přidělení sociálních bytů. Naopak pozitivně vyzdvihujeme projekt tréninkového bydlení, který město spustilo a mělo by ho i rozšiřovat. Podle názoru Mobilního týmu se jedná určitě o krok dobrým směrem a pokud tréninkové byty budou i mimo SVL, tak svůj cíl budou ještě více naplňovat. Tematizujeme i situaci ohledně 14 ubytoven v Přerově. Podle respondentů jsou nejhorší ubytovny u strojírny a na Předmostí. Jako „nejkvalitnější“ naopak popisovali ubytovnu na Dluhonské a v dobrém vzpomínali i na ubytovnu Chemik.

V Kojetíně jsme jako nejvýraznější problém v oblasti bydlení zaznamenali bytovou lichvu. Ta se soustřeďuje zejména do centra města. Ve městě v minulosti byla SVL, ale již několik let se za ni nedá považovat. Část domů, které byli v lokalitě jsou zbořené a v dalších nežijí problémoví nájemníci.

V kapitole Zaměstnanost zmiňujeme, že v POÚ Přerov je třetí nejvyšší nezaměstnanost v Olomouckém kraji (4,8 %). To je dané jednak špatnou silniční dostupností, krachem velkých zaměstnavatelů, menším počtem pracovních nabídek pro nízkokvalifikované, tak existencí SVL lokalit, kde je vyšší dlouhodobá nezaměstnanost. Přesto v celém POÚ nezaměstnanost (stejně jako v celé ČR) postupně klesá.

¹⁵ Dříve název pro Osoby sociálně vyloučené.

¹⁶ Do této CS zahrnujeme i osoby s mentálním postižením a poruchou autistického spektra.

V POÚ Kojetín je dokonce druhá nejvyšší nezaměstnanost v Olomouckém kraji (5,2 %). Přesto situace v porovnání s relativně nedávnou minulostí je mnohem příznivější. Jeden z faktorů, které ovlivňují snižování nezaměstnanosti je i to, že mnozí obyvatelé Kojetína dojíždějí do blízkých center jako jsou Přerov, Prostějov a Kroměříž, kde je situace s nabídkou pracovních pozic mnohem lepší než přímo v Kojetíně.

Dále v kapitole popisujeme několik obecných bariér, na které naráží dlouhodobě nezaměstnaní. Domníváme se, že je potřeba je brát na zřetel, pokud chceme řešit zaměstnávání osob, které jsou dlouhodobě bez zaměstnání.

Podkapitola Vybrané aspekty kriminality uvádí, že v námi monitorovaném území nejsou výrazně vyšší počty trestných činnů, či přestupků a také, že se s monitorovanými cílovými skupinami nepojí specifické trestné činy nebo přestupky. Podle informací od některých terénních pracovníků díky částečnému zákazu v Přerově a celorepublikové regulaci hazardu výrazně ubylo patologických hráčů ze SVL. Uváděli také, že nezaznamenali přesun problémových hráčů na internet.

V další kapitole se věnujme popisu námi monitorovaných cílových skupin. Popisujeme jak dostupnost sociálních služeb, tak problémy, na které osoby z těchto CS naráží. U některých cílových skupin se snažíme o širší přiblížení jejich života a důvodů, které vedly ke vzniku jejich nepříznivé životní situace.

Za pozornost stojí cílová skupina Osoby bez přístřeší a ohrožené ztrátou bydlení, protože se v Přerově ani Kojetíně není služba, která by byla na tuto CS primárně zaměřená. Dochází tak k tomu, že tato CS „zatěžuje“ jiné sociální služby, které nemají jak kapacitu, tak know-how, jak s lidmi bez domova pracovat.

Další zmínku zasluhuje cílová skupina Obyvatelé sociálně vyloučených lokalit. Popisujeme zde, že služby (sociální i návazné), které se koncentrují do SVL, majorita vnímá jako služby jen pro Romy a budí tak dojem exkluzivity. Tyto služby jsou v SVL potřebné kvůli koncentraci osob v obtížné životní (sociální) situaci, ale jsou potřeba i v jiných částech Přerova (např. NZDM). V této podkapitole popisujeme také projekt tréninkového bydlení, který je dle našeho názoru krok dobrý směrem.

Cílová skupina Senioři se běžně v monitoringu Mobilního týmu neobjevuje. V této lokalitě jsme ale na témata spojené s touto širokou CS naráželi velmi často a proto jsme do monitoringu také zahrnuli. Pro tuto skupinu obyvatel Přerova je dostupných překvapivě málo pravidelně dostupných sociálních nebo návazných služeb. Jako důležité vnímáme zajistit této CS větší dostupnost, jak ambulantních, tak pobytových služeb.

Z monitoringu vyplynulo několik významných témat k řešení. Návrhy opatření jsou popsány jak v kapitole Bydlení, tak u popisu jednotlivých cílových skupin. Jako zásadní návrhy opatření vnímáme:

- Přenastavit bytovou politiku města Přerov
- Vytvořit koncepci práce s lidmi bez domova a vytvořit portfolio vhodných služeb
- Navýšit kapacity dluhových služeb
- Vytvořit koncepci, rozmístění a kapacita NZDM v Přerově
- Zřídit pobytvé odlehčovací služby pro osoby se zdravotním popř. mentálním postižením

Závěr zprávy obsahuje také tematické přílohy k problematice bydlení a užívání nelegálních návykových látek. K tématu bydlení více popisujeme mechanismy sociálního vyloučení a přidáváme i krátký popis projektu Housing first, který z pohledu Mobilního týmu tuto problematiku řeší správným způsobem. V příloze k užívání ilegálních látek se snažíme upravit nejčastější mýtus o drogové závislosti – tedy že drogově závislí jsou jen „zhýralci“ a psychicky nemocní lidé.

6 Literatura

Kašparová, I., Ripka, Š., & Sidiropolu Janků, K. (Ed.). (2008). *Dlouhodobý monitoring situace romských komunit v české republice. Moravské lokality*. Praha: Rada vlády ČR pro záležitosti romské komunity – Úřad vlády ČR.

Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020. (2013). Ministerstvo práce a sociálních věcí. Získáno z <https://www.mpsv.cz/files/clanky/16893/bezdomovectvi.pdf>

Moravec, Š. (2006). Nástin problematiky sociálního vyloučení romských populací. In *Hirt, T., & Jakoubek, M. (Ed.). Romové v osidlech sociálního vyloučení*. (s. 11–69).

Mravčík, V. (Ed.). (2016). Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách 2015. *Zaostřeno*, (5), 1–16.

Schuringa, L. (2007). *Komunitní práce a inkluze Romů*. Ostrava: Spolu.

SocioFactor s.r.o. (2011). *Evaluace v lokálních partnerstvích, období 2008 – 2010, část VIII: Přerov*. Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách – Úřad vlády. Získáno z https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjPlp2n1pzdAhWEJFAKHXYiDZcQFjAAegQICBAB&url=http%3A%2F%2Fwww.socialni-zaclenovani.cz%2Fdokumenty%2Fo-agenture%2Fevaluace-v-lokalnich-partnerstvich-2008-2010-shrnuti-za-lokality-sociofactor-s-r-o-2011%2Fdownload&usg=AOvVaw1FGHA_CfKB2RHqi6N-7VeI

SocioFactor s.r.o. (2011). *Situační analýza ORP PŘEROV (mimo město Přerov) v rámci individuálního projektu Olomouckého kraje „Zajištění integrace příslušníků romských komunit“*. Získáno

z https://www.esfcr.cz/documents/21802/791290/203_SITUAČNÍ+ANALÝZA+ORP+Přerov.d/oc/f52c698a-fca7-4e85-8b14-bb62dd3f6f26?version=1.0&t=1461918824303&targetExtension=pdf

Spáčilová, A., & Podlaha, B. (2008). *Studie lokality Škodova* (nepublikovaná interní studie). Člověk v tísni, o.p.s., Olomouc.

Topinka, D., & Janoušková, K. (Ed.). (2009). *Výzkum rizikových faktorů souvisejících s existencí sociálně vyloučených romských lokalit ve městě Přerově*. Praha: Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách – Úřad vlády.

Zieglerová A., Sociální dávky v poukázkách. Kde se vzaly a kam kráčí?, [online], dostupné na: <http://socialniinkluze.cz/socialni-davky-v-poukazkach-kde-se-vzaly-a-kam-kraci/>, [cit. 2018-08-14].

GAC, spol. s r. o. Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR. Praha, 2015.

7 Přílohy

7.1 Příloha č. 1 - problematika bydlení

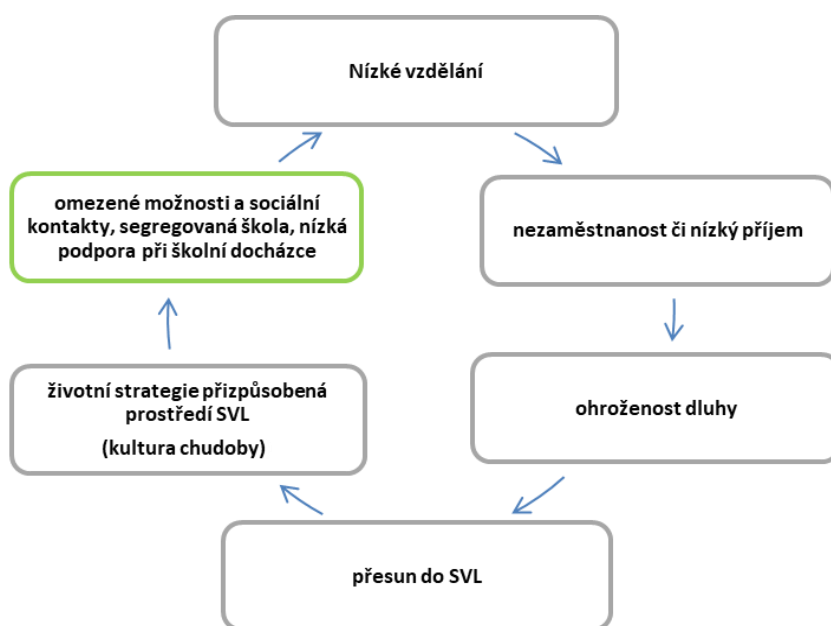
Problematika bydlení osob v obtížné životní (sociální) situaci je velmi komplikovaná. Proto dáváme do přílohy další poznámky, které ji více vysvětlují a ukazují okolnosti, které ji utváří.

Život v sociálně vyloučených lokalitách je spojen s tématem dlouhodobého sociálního vyloučení. To prokazatelně vede k vytváření životních strategií obyvatel SVL, které jsou např. v rozporu se zákony nebo etickými normami.

S těmito lokalitami jsou spojené typické problémy, které se pojí s životem v SVL. Jedná se např. o:

- vykořenění a deziluze
- mezigenerační přenos problémových životních strategií jako jsou např. upřednostňování krátkodobých životních strategií
- přestupková kriminalita (drobné krádeže, rušení občanského soužití)
- problémy s majoritou na bázi teritoriality
- drobná kriminalita mladistvých
- nadužívání alkoholu, užívání marihuany a v menší míře i tvrdých drog
- hluk, nepořádek
- klesající ceny nemovitostí v okolních oblastech

Východiska z těchto problémů se hledají těžko. Zjednodušeně bychom totiž situaci mohli popsat jako „začarovaný kruh“, ve kterém hraje roli mnoho faktorů (viz obrázek).

Dalším velmi důležitým faktorem je spojování problematiky SVL s romskou etnicitou, popř. kulturou. Ve zprávě o stavu romské menšiny se píše, že až 70 % obyvatel SVL jsou Romové. Topinka uvádí, že až 80 % obyvatel SVL v Přerově jsou Romové. Pohled běžného člověka proto může vést k zjednodušení, že „*všichni Romové žijí v sociálně vyloučených lokalitách*“. Nikdo se však neptá, kolik Romů žije mimo tyto lokality a jaký je jejich styl života.

Podle názoru Mobilního týmu situace v SVL není výsledkem romské kultury nebo životního stylu (pokud tento pojem v minulosti měl nějaké oprávnění, pak ve vztahu k dnešní mladé generaci Romů adekvátní rozhodně není). Životní strategie obyvatel SVL jsou jednoznačně spojeny se sociálním vyloučením, popř. extrémní chudobou.

Nutné je také zmínit, že současný chronický, dlouhodobě se ustavující stav tu nebyl odjakživa – zárodky dnešní situace se začaly vytvářet až po roce 1989. Ke vzniku SVL jednoznačně přispěly i bytové politiky jednotlivých měst a obcí. Ty se propojily s redukcí obecních bytových fondů, krachem velkých továren a prodejem nemovitostí, které byly vhodné pro zřízení ubytoven. Vše pak završila romská migrace z osad na Slovensku do ČR.

Vytlačování Romů do vyloučených lokalit mělo základy v tom, že Romové byli jedna z prvních skupin, která po revoluci přišla o zaměstnání, a tím přišla o finanční stabilitu. Dodnes také zaznívají argumenty: „*Romové jsou problematictí sousedé*.“ nebo „*Oni chtějí být spolu*.“

Bohužel se segregace osob v obtížné životní (sociální) situaci (mezi nimi také Romů) rozšířila i do dalších oblastí jako např. vzdělávání a zaměstnanost.

Pokud vznik a prohlubování krize v sociálně vyloučených lokalitách trvaly desetiletí, je jasné, že zlepšení situace je náročný a komplexní úkol, který nemá jednoduché a rychlé řešení.

Obecně je ale nutné pracovat na dostupném (sociálním) bydlení pro všechny cílové skupiny. Po zkušenostech z mnoha měst doporučujeme také jasná a nediskriminační kritéria přidělení a prostupnosti městského bydlení.

Již dnes je v České republice několik zajímavých přístupů, které se snaží bytovou problematiku řešit. Jedná se např. o přístup Prostupného bydlení nebo Bydlení především, popř. nějaké jejich kombinace. Připojujeme zde jedno krátké představení přístupu Bydlení především (projekt se jmenuje Rapid re-housing), aby bylo možné se jím inspirovat.

Stručné představení projektu Rapid re-housing (Bydlení především) Brno

Padesát brněnských rodin v bytové nouzi, které byly původně bez domova (podle evropské typologie bezdomovectví ETHOS¹⁷), dostalo díky projektu v roce 2016 možnost stát se nájemníky městských bytů. Rodiny dříve bydlely převážně na ubytovnách nebo v azylových

¹⁷ https://www.feantsa.org/download/cz___8621229557703714801.pdf

domech, popř. u známých apod. Město vyčlenilo 50 bytů ze svého bytového fondu, aby ve spolupráci s dalšími partnery – Platformou pro sociální bydlení, IQ Roma Servis a Ostravskou univerzitou – inovativní přístup otestovalo.

Na základě zahraničních zkušeností se předpokládalo, že pokud u rodin dojde ke stabilizaci bydlení a bude jim poskytnuta podpora sociálních pracovníků,lepší se i další ukazatele jako například zdravotní stav rodičů a dětí, kvalita života rodin, návrat dětí z ústavní péče, pravidelná školní docházka. Dále je předpoklad, že intervencelepší ekonomickou stabilitu rodin (zaměstnanost, práce se zadlužeností). Zároveň se sníží veřejné výdaje na tyto rodiny.

Filosofie programu předpokládá, že bydlení a case management jsou základní platformou pro řešení dalších problémů.

Na rodiny byly přitom kladeny přísné podmínky – musely intenzivně spolupracovat se sociálními pracovníky, nemít při prodlužování smlouvy žádné dluhy na nájemném ani energiích a nesměly porušovat podmínky nájemní smlouvy.

Po prvním roce vykazovaly rodiny vysokou míru udržení bydlení. V červnu 2018 prodloužilo roční smlouvu celkem 48 z 50 rodin, míra udržení bydlení tedy odpovídala 96 %. Naproti tomu bezdomovectví a pobyt v bytové nouzi má kumulativní negativní dopady na jedince i celé rodiny.

Brněnský projekt Rapid Re-Housing je mezinárodní odbornou veřejností považován za úspěšné využití konceptu Housing First (Bydlení především). Již v průběhu trvání projektu získal cenu Evropské federace národních organizací pracujících s lidmi bez domova (FEANTSA) jako nejlepší projekt řešení bytové nouze v Evropě.

Představitelé několika měst (Kadaň, Liberec, Vsetín, Chomutov, Ostrava) už Brno kvůli projektu navštívili, aby se o tomto přístupu dozvěděli více. Liberec již na základě této návštěvy spustil vlastní projekt Bydlení především.

Přístup Bydlení především v České republice ještě nebyl vyzkoušen a brněnský projekt je prvním průkopníkem. Je to také první „kontrolovaný experiment“ v sociální politice, který probíhá v České republice.

Na zatím zveřejněných výsledcích se ukazuje, že není až tak podstatné, jaký je poměr vnějších okolností a vlastního přispění ke špatné sociální situaci.¹⁸ Účelnější než hledání viníků je přemýšlet o tom, jak stávající situaci do budoucna zlepšit.

<https://hf.socialnibydeni.org/rapid-re-housing-brno>

¹⁸ Nelze totiž tvrdit, že jde o oběti, které ke své situaci nijak nepřispěly.

7.2 Problematika užívání ilegálních drog

Domníváme se, že situaci uživatelů ilegálních návykových látek je velmi těžké pochopit. Převládají pohledy a názory, které jsou opřené o stereotypy, jež ale neobsahují celkovou problematiku. Z tohoto důvodu může být pro laiky obtížné přijmout, že na práci s drogově závislými jsou vynakládány státní (obecní) finance. Proto jsme se rozhodli, že v příloze tuto problematiku přiblížíme.

Základní laickou výhradou je, že braní drog je nemorální a že si za to závislé osoby mohou samy. Tento pohled je silně podporován poněkud stereotypním zobrazováním uživatelů drog v médiích, ať už v publicistice, tak v oblasti populární kultury (např. v kriminálních filmech). To posiluje představu, že do té doby psychicky zdravý jedinec svou vlastní nezodpovědností propadá účinku drog, kterým nemůže odolat, a zároveň ztotožňuje závislé s viditelnými bezdomovci. Ani jedno není adekvátní reálné situaci.

Moderní adiktologie¹⁹ totiž ukazuje, že princip „nemorálních zhýralců“ je platný jen velmi omezeně. Faktem je, že většina uživatelů dané drogy se na ní nestává závislými (je to podobné jako u alkoholu, pije jej hodně lidí, alkoholiky se stane jen menší část). Lidé, kteří mají vážné dlouhodobé problémy s alkoholem či dalšími drogami, jsou vůči jejich působení zranitelnější než zbytek populace. Výzkumy ukazují, že tato zranitelnost je typicky podložená nějakou formou raných traumat (týrání, sexuální zneužívání, úmrtí rodičů, život v rodině alkoholika nebo v jinak silně problematických sociálních podmínkách atp.). Tato psychická zranění z dětství nebo i z pozdějšího věku si pak člověk „léčí“ užíváním alkoholu nebo drog. Je to samozřejmě léčba problematická a kontraproduktivní, ale těmto lidem umožňuje alespoň na chvíli zapomenout nebo přehlušit psychickou bolest. Závislost není ani tak výsledkem nějaké nezodpovědnosti jako spíše vyústěním předchozích životních těžkostí, které se často týkají dětí, které se nemohou nijak bránit.

Je potřeba si tedy uvědomit, že drogová závislost většinou není příčinou psychických a sociálních problémů, ale naopak jejich důsledkem. Také díky tomu můžeme přesvědčivě tvrdit, že většina lidí, kteří se potýkají s alkoholem či drogami, nejsou bezdomovci, ale lidé jako my. O svých traumatech a navazujících problémech s alkoholem či drogami nikdo nebude chtít mluvit veřejně, ale bude rád, když bude vědět o odborné pomoci, na kterou se může diskrétně obrátit.

Relevantní je zde i ekonomické hledisko. Každá koruna věnovaná na promyšlenou prevenci a sociální práci dnes, ušetří v budoucnu několik korun.

Z těchto úhlů pohledu se práce s rizikovými uživateli nelegálních látek vyplatí. To znamená, že pokud jim dnes dáme „levné“ injekční stříkačky, ušetříme v budoucnu stovky tisíc za nákladné léčení krví přenosných chorob, např. žloutenky typu C nebo viru HIV.

¹⁹ Medicínská specializace, která zkoumá zákonitosti vzniku problematického užívání drog.